Государственная ордена Ленина библиотека СССР имени В. И. Ленина

Массо а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета а орган.

КIиранди 13 июль № 56 (2222) 1958 шу

Мах 20 кап.

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

11-ча июле Нохч-ГIалгIай обкома пленум хилар. Пленумо дийцаьраш ши дош дар:

1. ССКП ЦК-а июньски Пленума итогехи ялат чуэцилга йистедаккхара а 1958-ча шера юртбоахаман продукташ кийчъелга дIадахьара а даькъе республикан партийни организацена хьалхашка латтача декхарехи (докладчик — ССКП обкома хьалхара секретарь нов. А. И. Яковлев).

2. Наха чуIе а культурно-бытовой а гIишлонаш хьалъелга республике мишта латти из гIулакх тоадарна де дезараши (докладчик — ССКП обкома секретарь нов. Б. Ф. Сайко).

Дийцача дешай хьакъехь доагIаш дола соцамаш дир пленумо.

Организационни дош а дийцар пленумо.

Республикера из дIавахарах хетта пленумо ССКП обкома бюро членалла мукъавалийтар Рябчиков В. Р.

ССКП обкома юртбоахаман отдела заведующи нов. Ф. И. Юрченко чIоагIвир пленумо, нов. С. Г. Парфенов цу балхах мукъа а валийта.

Пленума балха отчет «Сердалон» газета таханарча номера 2—3 оагIонаш тIа я.

ССКП Центральни Комитетеи СССР-а Министрий Советеи соцам

1958 шера хьийкъа шекар доаккха свекла чуэца а цунна переработка е а кийчо ярах

Партеси правительствоси чакхдаьха гIулакхаш бахьан долаш укх шера лоархIам болаш дукхагIа дIайийнай шекар доаккха свекла. Цул совгIа, ха дика оттар а Iунал дар дика вIаштIехьа даккхар а бахьан долаш шекар доаккха свекла дика хьувкъаргхилар бIарга гуча. да. ДIадахача шераца лаьрхIача укх шера йоаккха свекла млн. тонна дукхагIа чуя мегаш я. Иштта шекар доаккха сезон йолалуш керда хьалъечар счетах шекар доаккхача заводий производственни мощносташ хетаргахьа 1 млн тонна шекар даккхал лакхъяла йиш я.

Цунца дувзаденна, шекар доаккха свекла ханал хьалха ца ахка, из ца талхийта, цунах хьадоала шекар кIезиг-ца далийта, кхашка гувнаш дань, хIама тIа а теха шекар доаккха свекла лоаттаергйола. йIаьххача хана царна переработка еш уж йоврг йоацаш а дIаоттаяь лоаттаеча хана царех доалла шекар кIезглургдоацаш а дола гIулакхаш хIанзехьа вIаштIехьа даханза даргдац Компартеи ЦК-аша а республикай Министрий Советаша а, крайкомаша а обкомаша а, крайисполкомаша а облисполкомаша а.

Шекар доаккха свекла дIаоттаяь лоаттае а, цунна переработка е а ший ханнахьа кийчо яр духьа ССКП ЦК-аси ССР-а Союза Министрий Советои соцам бу:

1. Свекла дIаювча областий, краяй, республикай Компартей ЦК-ашн республикай Министрий Советашн, хIаьта иштта крайкомашн обкомашн, крайисполкомашн облисполкомашн декхарийла йойла:

а) укх гаргтарча деношка шекар доаккхача свеклана переработка яра а уж дIаоттаяь лоаттаяра а дешаш къоастаде, йIаьххача хана дIаоттаяь лоаттаергйола шекар доаккха свекла мел дукха хургья, цутIа гIолла шекар доаккха свекла кхашка гувнаш а дань, хIама тIа а теха дIаоттаяь лоаттаяра гIулакхаш вIаштIехьа даха. Из деш хьажарна, свекла шекар доаккхача заводашка гурахьа а Iай а дIайохьалургйолаш, пюссейни наькъаштеи машин-наькъа станцештеи юхе ядача колхозашка шекар доаккхача свеклана кхашка гувнаш а дань, хIама тIа а теха лоаттае еза;

б) Свекла кхашка гувнаш а дань, хIама тIа а теха лелаергйолча приемщикийи болхлойи кадраш кийчъелга вIаштIехьа даккха, бокъонца гувнаш а дань дIаоттае кхашка латтача хана царга хьажа а ховргдолаш шоай ханнахьа Iома а беш;

в) шекар доаккхача заводий болхлоша шекар доаккха свекла йIаьххача хана дIаоттаяь лоаттаяра прогрессивни керда методаш, вешта аьлча, кхашка даьча свеклай гувнашта дикагIа вентиляци яр, шекар доаккха свекла йоагIача тайпара гIораяь лоаттаяр, кхыйола способаш а бокъонца Iомаяра а укх шера шекар доаккха свекла дIаоттаяь лоаттаеча хана цу методех шерра пайда эцара а гIулакхаш тIаэца.

2. ХIара колхоза шекар доаккха свекла ший мел дукха, малагIча хана, малагIча станцерча пункте е хьошехьа шекар доаккхача заводе яхьа еза ховргдолаш а шекар доаккха свекла дIакхахьари машин-наькъа станцешка, шекар доаккхача заводашка уж дIаэцари вIаштIехьа даккха бехктокхаме бола къаьстта нах къоастабаь хургболаш а, шекар доаккха свекла ахка, из дIаоттаяь лоаттаяра, цунна транспортировка а переработка а яра йола бокъонцара план оттае декхарийла ю шекар доаккха свекла ювш йолча республикай, краяй, областий республикай Министрий Советаш, крайисполкомаш, облисполкомаш, совнархозаш.

3. Союзни республикай Министрий Советаша а совнархозаша а къоастайойла моттигерча ханашка хьежжа йола шекар доаккхача заводаша болх бе болабергбола ханаш.

4. Партийни, советски, юртбоахаман органаша цIенхошта йола контроль оттайойла кхашка гувнаш а дань, хIама тIа а теха лоаттаеча свеклага хьажа, лорае ха оттадар а шекар доаккха свекла, гувнех латташ царна бехктокхаме хургбола нах къоастабар а вIаштIехьа доаккхалда.

5. СССР-а Госплан, союзни республикай Министрий Советаш, совнархозаш декхарийла йойла хьалъеш латта шекар доаккха заводаш яь йисте яха а уж шоай оттаьча хана болх бе йолаялийта а, хIаьта иштта шекар доаккха ха тIакхоачача хана шекар доаккха еррига заводаш шоай ханнахьа а дика а ремонт яь йисте яха цIенхоштта хьажа а.

6. Свекла ювш йолча областашта, краяшта, республикашта шекар доаккха свекла чуэцар, уж дIаоттаяр, царна переработка яр вIаштIехьа даккха эшача новкъосталах йола предложенеш ши кIира далалехьа оттае тIадуллалда союзни республикай Министрий Советашца цхьана СССР-а Госплана, СССР-а юрта боахаман Министерствона.

ССКП ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ.

ХIара гектара тIара 40 центнер хьажкIаш

Республикан юртбоахама къахьегамхоша чIоагIа раьза болаш хьаллаьцад Курски областан колхозхошеи совхозий болхлошеи даь кхайкарал. Цу кхайкарала жоп луш хьажкIаш дика хьекъаярна къовсам лоаттабу Урус - Мартановски районерча совхозий болхлоша. Ерригача отделенешка йистедаьннад оасар. Балхаш дика, агротехнически бокъонаша яххача бесса ду. ХьажкIаш дика хьувкъаяра духьа лелабеча къовсаме хьалха латташ я «Красноармейски» совхоза 1-гIа отделени. Цига укх шера дIайийна я 600 совгIа гектар хьажкIаш. Царех ахаш фуна лерхIаш я, вокхарех силос йолларгйолаш я. Къаьсткъаьстта звенош я хьажкIашта гIулакх деш.

Дика болх беш я нов. Масаев Хьамица кулгалдеш йола бригада. Бригадаца кхычарел совгIа, къаьста боккхийча наьха звено я. Цу звеноца болх беш вола 12 саг берригаш кховзткъеи итт шерал тIех ха йолаш ба.

— Тхо доагIалац, совхоза новкъостал а эшаш Iохайша, — йоах цар, — оаха а дергда тхоашкара доагIа новкъостал, тхона дика бовзаш ба хьажкIашцара болх.

Цар лелаеш я 67 гектар хьажкIаш. Царех хIара гектара тIара 40 центнер хьажкIаш яха, аьнна дош деннад боккхийча наха. ХIанз, хьажкIашта шозза оасар даьи уж нийлхъяьи яьннай звено.

Дика болх беши, хIара гектара тIара 40 центнер хьажкIаш яха, аьнна декхар тIаийцаи я Цацаев Хьумиса звено. Бригадан коллектив тийша я ше тIаийца декхараш шийна кхоачашдулургхиларах.

САЙФУТДИНОВ.

Ялатий заготовкай план 104 процент кхоачашъяьй

Колхозашкарча ахархой вахара торо кхы дIахо а тоаяра хьакъехьа ССКП ЦК-а июньски Пленумо баьча соцама гIулакхаца жоп а луш, бокхха толам баьккхаб Грозненски района юрта боахаман къахьегамхоша. Ялат чуэцилга раздельни хьисапах а леладеш, автотранспорта болх вIалла соцаргбоацаш вIаштIехьа а баьккха, колхозашеи совхозашеи ханал хьалха, 9-ча июле, 104 процент кхоачашъяьй ялат кийчдара план.

Пачхаьалкхенна дIаденнад 6500 тонн ялата. Соахка цу хана дIаденна хинначул 1860 тонн дукхагIа да из. Шоай торонашка а хьажа, районерча колхозашеи совхозашеи лаьрхIад планал совнагIа 100 эзар пунт ялата дIадала, аьнна.

Ялат чуэцара балхашта а пачхаьалкхенна ялат дIадалара а хьалха латт 1-ча Мая цIерах йола колхоз, Староюртовскии Горячеисточненскии совхозаш.

ВIалла доа ца деш ялат чудаккхара де йиш мел яр деш ба районера юрта боахаман къахьегамхой. ДIаде фу а фуражни фондаш а дIаувттаеш, гIожа доакъар кийчделга, силос йоллилга ца социйташ дIахо хьош, овощеш чуэцаш ба уж.

В. ФИЛИППОВ,
ССКП Грозненски райкома секретарь.

З. ДУДНИК,
райисполкома председатель.

Ялат дика чуэцаш латт

Ялат чуэца доладелча денз дика болх беш ба «Ингушски» совхоза 3-ча отделенен комбайнераш. Комбайнера Галаев Iисас ший комбайнаца хIара дийнахьа 17—18 гектара тIара ялат хьокх. Цунга хьежжа дика болх беш ба комбайнераш Комурзоев Хизар, Харченко Михаил, Даурбеков Хьасан. Цар хIара дийнахьа нормаш 140—145 процент кхоачашъю.

Ялат цIендеши дIалуши ба кагирхой Галаева Iайшет, Булгучева Дугурхан, Цечоева Долатхан, Коригова Милихан, Эсмурзиева Золдасхан. Деннеи бийсанеи ха ца къовсаш массайолча хана дика болх бу цар. Царна хов пачхаьалкхенна ма-моггa сихагIа ялат дIадалар берригача къахьегамхой декхар долга.

БУЛГУЧЕВ МАЖИТ.

Уралмашзавода 25 шу доал

Свердловск. 15-ча июле 1958-ча шера 25 шу доал еза-йоккха машинаш еча Уральски завода. Хьалхарча пятилеткан шерашкахь хьаяь предприяти я из. Мехкарча халкъа боахаманна дикагIа йола техника лоаттаелга тIадожаш яр из. Дукха ха ялалехьа даьй-мехка промышленностан лоархIамегIа долча доакъошта — металлургически, горнорудни, энергетически — оборудовани лоаттае яьлар из завод. Доменни печкашта, прокатни станошта, прессашта, скипови лебедкашта, чон кхухьача машинашта, иштта кхыча механизмашта эша оборудовани хьаелга дика ка а йоалаш Iомадаь карадерзадир предприятен коллективо. ТIехдаьнна доккхий къахьегаман толамаш дахарах а керда машинаш хьаярах а 1939-ча шера Ленина орден еннай завода.

Сийлахь-боккха Даьй-мехка тIом лаьттача хана шоай са а дегI а кхо ца деш къахьегаш бар машиностроителаш. Сихха тIема техника хьаярга а баьнна, дика ка а йоалаш кхоачашйора цар чоалхане а бехктокхаме а заданеш. Пачхаьалкхен Оборонан Комитега ЦIе байракх яьккхар заводо. Из байракх тIом дIабаллалца карара ца йоалийташ, шоашка хилийтар уралмашевцаша, хIаьта цул тIехьагIа из даиман царгахьа а сецар. Кхы а ши орден еннай предприятена — ЦIе Байракхи Къахьегама ЦIе Байракхи яха орденаш.

ТIемал тIехьарча шерашкахь хадданза дегIаух предприятес арахеца продукци. ХIанз УЗТМ яха марка тIалатта техника йоацаш йоккха гIишло атта карайоагIаргьяц. Дукха машинаш ухийт укхазара тайп-тайпарча мехкашка: Болгаре, Китае, Албане, Инде, иштта кхыча мехкашка а. Масала, Бхилан яхача метте еш латтача цхьан металлургически завода а укх шера июнь бетга эзар тоннал дукхагIа тайп-тайпарара оборудовани яхийтай. Цига хьаю керда, низ бола техника. ХIанз оатхалаш кийчъяь а вIашагIъелла а ялла йоаллаш я тIех низ бола лелаш йола экскаватор ЭШ-25/100. Цун ковша чу 25 кубометр йода. Завода юбилей хьатIакхоачаш экскаватор йистеяккха дош деннад уралмашевцаша.

Сурта тIа: лелаш йолча ЭШ-25/100 яхача экскаватора ковш. Цу чу хийцца дIачухож грузовой автомашин.

Б. Назарова сурт. **ТАСС-н фотохроника.**

Республикан нефтяникаша ворхI бетта йола план кхоачашъяьй

***Продукцех шийх дIабода мах лохбарах 10 миллион сом кходаьд *Къахьегама овсарле лакхлуш латт *Хьалха латтараш „Сунжанефтан" нефтяникаш.**

8-ча июле совнархоза мехкдаьтта доахачеи газовой промышленноста Управленен промыслай болхлошеи специалисташеи къахьегама толамаш даьхад. Цар 23 ди хьалхагIа кхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара пачхаьалкхен ворхI бетта йола план. Цу толамашта новкъостал дир Ачалукски Карабулакски мехкдаьтта доаллача моттигера кIеж тувсаш мехкдаьтта даккхаро а организационно-технически гIулакхаш кхоачашдаро а. Ялх бетта бурув деттачари караерзаьча моттигашкари планах 25 скважина хиннача метте болх бе 33 скважина дIаеннай, царех 7 разведочни а я. Болх беш йоацачарех 24 скважина болх бе йолаялийтай — планах лаьрхIача 109 процент.

Хьалхарча ах шера 865 геолого-технически мероприятеш чакхъяьхай: скважина чуеча забоя соляно-кислотни обработка, колоннашта кумулятивни перфораци яр, мехкдаьтта кIезига тIадувлаш дола тIоаш хица дохадар, иштта кхыяраш а. Из бахьан долаш 8 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад. ШоллагIча балха методаша (тIоашта юкъе хийи, фои гази чудахийтаро) новкъостал дир кхы а 234,5 эзар тонн коача доагам даккха.

Керда техника юкъе йоалаяьй промыслашка. Операторий болх аттагIа хилийтараи лаьттан кIалхарча оборудованен сихагIа ремонт яраи «АД-25» яха 17 электромеханически дIоагIаши, аттагIа йола инструменташи, иштта кхыдола гIулакхаши юкъе доаладаьд.

Цу дерриганеша торо хилийтай дахача ах шера доаккхаш хинначунца нийсдича мехкдаьтта денней бийсанеи 12 процент дукхагIа даккха. Ах шера мехкдаьтта доаккха къахьегама овсарле планах лаьрхIа хинначул 10 процента лакхъеннай. Хьадоаккхача мехкдаьттанга шийх дIабода мах чухнахьа баккхарах 10 миллион совгIа сом кходаьд.

ДикагIа хьокхамаш да «Сунженефти» промысловикай. ВорхI бетта йоагIача планал совгIа дукха эзараш тонн «Iаьржа дошув» деннад цар хIанзолехь. Иштта дика болх беш ба «Октябрьнефтан», «Старогрознефтан» «Правобережни нефтеуправленен», «Малгобекнефтан» эксплуатационникаш. Ах шера план дика ка а йоалаш кхоачашъяьраш промыслай еррига коллективаш хиларах чIоагIа дог раьза хулар.

Нохч-ГIалгIай нефтяникаша чIоагIа къовсам лоаттабу шера йола программа ханал хьалха кхоачашъярна, Сийлахь-боккхача Октября 41 шу дизара сийна кердача къахьегама толамца накъа бахарна.

Пхи орден лелаеча Ленински комсомола 40 шу дизара сийна

Города МагIалбика комсомольски организацена чубоагIа комсомольцаш, кагирхой цIаккха ца хиннача тайпара дог гIоздаьнна, къахьегама доккхий толамаш доахаш, накъа болх пхи орден лелаеча Ленински комсомола 40 шу дизарна.

Промыслашка, бригадашка, совхоза отделенешка, колхоза звеношка гуш да цар доаха балха керда толамаш.

КхоалагIча нефтепромыслерча комсомольцаша, мастера Козырев Бексултана комсомольско-кагийча наьха сменас, дIаяхача шин кварталах 2415 тонна мехкдаьтта кходаьд, 103 процент производственни план кхоачашъяьй кхоъ процент гаргга къахьегама овсарал лакхаяьккхай.

Панфилова комсомольско-кагийча наьха сменас даьтта даккхара пачхаьалкхен ах шера план 105 совгIа процент кхоачашйир. Планал тIех 600 совгIа тонн мехкдаьтта даьккхад смено.

«Малгобекнефта» управленен промышленносте болх беш болча комсомольцаша а кагийча наха а укх шера шоай балхаца кходаь 25 эзар тума ахча комсомльски копилкачу дехьад.

Производственникел вогIа балха толамаш дахац совхозе а колхозе а балхаш деча къонача механизатораша а болхлоша а.

«Ингушски» совхозерча комсомольца Алероева Мусай агрегато тIаьда латташ ха яле а, балха кхаь дийнахьа 50 гектар мукх хьакхар 1137 центнер ялата а доаккхаш.

Комсомольца комбайнера Алероев Iаьлас балха кхаь дийнахьа 58 гектар ялат хьакхар.

«Кавказ» яхача колхозера комсомольцаш а ба шоай хьинар тIадахийтта къахьегаш. Комсомольцаша массане а цхьа барт болаш йоах: комсомола сий лакхдаккхарца накъа гIорда тхо комсомольски дезача цIейна.

Городе МагIалбике а цига чуйоагIача совхозашкеи колхозашкеи бахача къахьегамхоша а укх шера дездеш да мехкдаьттан шоай город йиллар ткъаьи пхиъ шу дизара деза ди.

ТIаккха районера комсомольцаши кагирхойи цу дезача денца цхьана, шоай производстве доахача доккхийча толамашца накъа болх Ленински комсомола шовзткъа шу дизара а.

Промыслашкарча кагирхоша шоай балха тIа социалистически яхь шерра йоаржаярца, мохкдаьтта зехьа доадарца къовсам лоаттабарца, укх дIадахача ах шера пхи бIаь гаргга тонна мехкдаьтта кходаьд, ткъаьи цаI эзар совгIа тума ахчан мах болаш газ кхояьй.

Балха тIа боккха пайда баьнна дукха рационализатроски предложенеш кхихьай комсомольцаша шоай балха юкъе.

Совхозашка, колхозе балхаш деча механизаторашта, болхлошта, колхозникашта юкъе а яьржай Ленински комсомола шовзткъа шу дизарга балха доккхий толамаш дахарца накъа бахарна кагирхошта юкъера социалистически яхь.

Ялаташ хьокхача, оардача, доакъараш Iалаш деча, доахан кхоабача массанахьа а гуш да ираз долча вай тIехьено доаха балха толамаш.

М. АХРИЕВ.

СССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Советеи

1958 шера II-гIча кварталах яхье еннача совхозашта а колхозашта а ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи карара-кара телаш йола ЦIе байракхаш хьожаярах

1958 шера II-гIча кварталах республикерча колхозашеи совхозашеи хьайбашкара йоала продукташ алсамъяхарна социалистически яхье даьча балхашка а хьежа, ССКП обкома бюроси НГIАССР-а Министрий Советои **соцам бу:**

Шура яккхарах

1. ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи карара-кара тела ЦIе байракх цхьан фуражни Iаттагара шура яккхара гIулакхa республике хьалхара моттиг яьккха а валови шура яккхар дикка лакхдаь а йола колхозаш чуйоагIача Наурски района хьожае (ССКП РК секретарь н. Илюхин, райисполкома председатель н. Русин.

1958 шера II квартале районерча колхозаша эгара дукхагIа шура яьккхай цхьан Iаттагара — 779 килограмм, хIаьта ах шера — 1207 килограмм яьккхай, цхьан Iаттагара шура яккхар соахкарчул 215 килограмми валови шура яккхар 27 проценти сов а доаккхаш. Шура яккха тIаийца социалистически декхараш 107 процент кхоачашдаьд.

Социалистически яхьера декхараш кхоачаш ца даьча Сунженски районагара карара-кара тела ЦIе байракх хьаяккха.

Шура яккхарах а из пачхаьалкхенна дIаялара а Грозненскии Шелковскойи районашкарча колхозий дика болх белгалбаккха.

2. ССКП обкомеи НГIАССР Министрий Советеи карара-кара тела ЦIе байракх 1958 ш. шоллагIча квартале а ах шера а шура яккхара гIулакха республикан колхозашта юкъе хьалхара моттиг яьккхача Наурски районерча «Октябра 40 шу» яхача колхоза хьожае (колхоза председатель н. Дегтярев, парторганизацен секретарь н. Шкапер).

ХIара фуражни Iаттагара 1464 килограмм шура яьккхай колхозо, е соахка цу ханналца яьккхачул 450 килограмм дукхагIа, валови шура яккхар 54 процент дукхагIа хиннад.

Социалистически яхьера декхараш кхоачаш ца даьча Грозненски районерча «Новый быт» яхача колхозагара карара-кара тела ЦIе байракх хьаяккха.

Шура яккхара гIулакха Каргалински районерча «Красный пахарь» яхача, Шелковской районерча «Путь к коммунизму» яхача, Наурски районерча Ленина цIерахча. Грозненски районерча «Новый быт» яхача колхозаша даь дика балхаш белгалдаха.

3. ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи карара-кара тела ЦIе байракх 1958 шера шоллагIча квартале шура яккхара гIулакха республикерча совхозашта юкъе хьалхара моттиг яьккхача Надтеречни совхоза хьожае (совхоза директор н. Маринюк, парторганизацен секретарь н. Коновалов).

Укх шера шоллагIча квартале хIара фуражни Iаттагара 811 килограмм шура яьккхай совхозе, хIаьта ах шера — 1272 килограмм яьккхай, е соахка цу ханна яьккхачул 189 килограмм дукхагIа. Валови шура дукхагIа яьккхай 25,6 процент, шура яккха тIаийца социалистически декхараш 119 процент кхоачашдаьд.

Социалистически яхьера декхараш кхоачаш ца даьча Грозненски районерча Горячеисточненски совхозагара карара-кара тела ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи ЦIе байракх хьаяккха.

Шура яккхара гIулакха Староюртовски, Ассиновски, № 1 йолча шурий, Горячеисточненски совхозий дика болх белгалбаккха.

Оалхазараш лелададарах

1. ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи карара-кара тела ЦIе байракх оалхазараш дебадара гIулакха хьалхара моттиг яьккха колхозаш чуйоагIача Сунженски района хьожае. (ССКП РК секретарь н. Чадов, райисполкома секретарь н. Андрианов).

1958 шера II квартале 41 фуъи ах шера 70 фуъи даьд хIара яхкача котамо цу района колхозашка, е соахка цу ханашка даьрел 8 фуъ дукхагIа, фийт бола ялаташ дувча лаьттан 100 гектара лаьрхIача 8.548 фуъ даьд, шера йола пачхаьалкхенна фуаш дIадалара план массайолча секторо кхоачашъяьй.

Социалистически яхьера декхараш кхоачашдинза йола колхозаши совхозаши чуйоагIача Грозненски районагара карара-кара тела ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи ЦIе байракх хьаяккха.

Фуаш дахара гIулакха Каргалинскии Шелковскойи районашкарча колхозий дика болх белгалбаккха.

2. ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи карара-кара тела ЦIе байракх Сунженски районерча «Путь к коммунизму» яхача колхозага йита (колхоза председатель н. Умашадьянц, парторганизацен секретарь н. Качаров). ШоллагIча квартале 50 фуъи ах шера 82 фуъи даьд цу колхозе хIара яхкача котамо. Валови фуаш дахар соахкарчарца нийсдича 162 эзар фуъ дукхагIа даьккхад.

Фуаш дахара гIулакха Грозненски, Староюртовски совхозийи Каргалински районерча Фрунзе цIерахча колхозеи дика болх белгалбаккха.

Германен Социалистически едини партен V съезд.

10-ча июле Берлине хьайийлай Германен Социалистически едини партен V-гIа съезд. Съезд хьайийлар ГСЕП ЦК-а хьалхарча секретара В. Ульбрихта.

Коммунистическии болхлойи 46 партен викалаш ба съезде баьхка, ССКП ЦК-а хьалхара секретарь Н. С. Хрущев керте а волаш йола ССКП делегаци а йолаш. ЧIоагIа тIоараш а детташ, безаме моаршалаш хийттар делегаташа хьаьшашка.

Массавар раьза а волаш дувца ер дешаш чIоагIдир съездо: машар хилийтараи социализм оттаяраи тIехьа лоаттабу къовсам (докладчик Вальтер Ульбрихт); Центральни ревизионни комиссен доклад; яз а яь съезданна хьалхашка енача ЦК отчетах а докладах а лаьца ду къамаьлаш; В. Ульбрихта бух соццаш бала дош; центральни органаш хоржилта; О. Гротевола бух соццаш ду къамаьл.

Съезд хьаеллача метте вар Германски Демократически Республикан Президент Вильгельм Пик.

Дувца оттадьача дешаех хьалхарча «машар хилийтараи социализм оттаяраи тIехьа лоаттабу къовсам» яхача дешах доклад йир ГСЕП ЦК хьалхарча секретара В. Ульбрихта.

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома пленум

1958 шера 11 июле хилар ССКП Нохч-ГIалгIай обкома аргIан йола кхоалагIа Пленум. Пленумо дийцар ши дош.

1. ССКП ЦК июньски Пленума итогехи 1958 шера ялаташ чуэцар йистедаккхарней юрта боахама продукташ кийчъяр чакхдаккхарнеи республикан партийни организацен декхарехи.

2. Нах чубахеи культурни вахареи гIишлонаш хьалъелга мишта лели из сихдарна це дезари.

Хьалхарча деша хьакъехьа доклад яьча партен областан комитета секретара нов. Яковлевс йоах, ССКП ЦК февральски Пленумо тIаийца колхозни строй дIахо дегIаярахи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи яраш санна ССКП ЦК июньски Пленумо тIаийца решенеш а ССКП XX-ча съездо оттаяь вай мехка коммунизм хьалъяра исторически программа тIагIерттаи цахаддаши кхоачашъяра башха дика хьокхам ба.

Уж гIулакхаш чакхдахаро кхы а дукхагIа чIоагIбергба болхлой классаннеи колхозни ахархоштеи юкъера бувзам, деррига советски халкъа вахара хьал тоадарна, коммунизм хьалъяра сийлахь-доккха декхараш толамца кхоачашдарна гIо дергда.

Вай партен Центральни комитета карагIдьнна сийлахь-доккха гIулакх да, вахар Iомадеш, марксистско-ленински теори творчески вахара юкъе кхухьаш а дегIайоалаеш а колхозни строй дIахо дегIайоалаярахи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи дола революционни гIулакхаш отта а дь, февральски Пленуме чIоагIдар.

ССКП ЦК февральски Пленума решенеш кхоачашъяро хIанзе а шийх доахка дика дараш тучадувлийт.

Машинно-тракторни станцеш эргаяхаро гIо дир колхозий къахьегамхой инициатива шерра дегIайоалаярна, машинно-тракторни парках дикагIа пайда эцарна, бIаьстан кхашкара балхаш лоацнебча ханеи дикеи чакхдахарна. ДIадахача шерца нийсдича лоархIам болаш дикагIа даьд хьажкIашта а кхыча культурашта а гIулакх.

Масала: Шелковски районерча «Путь к коммунизму» яхача колхозо 10 трактор ийцар, 1957 шера МТС-агара болх беш 12 хиннача, хIаьта цу тракторашца 10 июне дIададахача шера цу хана чухь даь хинна балхаш дир.

Колхоза из карагIдьлар техниках пайда дикагIа эцарца 1957 шера условни тракторо 290 гектар кIаьда лаьтта аьхадале 340 гектарага кхачийтад хIанз, вешта аьлча тракторашкара пайда эцилга 15 процент лакхдаьд.

Цо колхозо шийн кхашка 1957 шера болх беш хинна йол хьокха техника ийцар, хIаьта цу техникан новкъосталца дикка айдир доакъар кийчдеча механизаци елга.

Наурски районерча «ЦIе байрах» яхача колхозо ялаташ чуэца техника ийцар, из дIа а нийсъяь, овсарле лакх а яь кен чуэцилга 4 дийнахьа чакхдаьккхар. Наурски МТС-о гIулакх деш йолча «Октябра 40 шу» яхача колхозе тIехьабисар кен чуэца, хIаьта чуэцаш шозза дукхагIа ха а йоайир, дуккха ялат а дайра.

Цар а из санна долча кхыча масалаша а бакъду, МТС-аш эргаяхарца механизатораша шоай гIулакхага хьожилга хийцалга. Ийца техника дикагIа лора а ю нийса болх а бу.

— Юртбоахаман продукташ кийчелга, — йоах дIахо докладчико — городаи юртаи, промышленностани юрта боахамани, болхлой классани ахархоштеи юкъерча экономически бувзама лоархIамера оагIув я. Цар чIоагIа гIулакх ду промышленности колхозни производствои дегIаярна, болхлой классеи ахархойи вахара хьал тоадарна, деррига халкъан хьашташка а кхоач из, коммунизм хьалъярна толамаш цахарнабоккха лоархIам болаш а да из.

ХIанзарча хана социалистически экономика дегIаярцеи колхозий вахарчухь къаьстта машинно-тракторни станцеш эргаяхарах качественна хувцамаш хиларцеи заготовкаш яра йолаш йола система тарлуш яц кердача экономически хьалашца, халкъа боахам дIахо дегIабара хьаштаца.

Заготовкай кердача системас хьалха хиннача системан кхоачамбоацараш дIа а доахаш, зенай, районий хьалашка хьажжа юртбоахаман производствона специализаци яра дош оттаду, цо дIайоаккхаргья цхьа культураш воккха культуращца хувцаш дIачутелаш хинна система. Из система йолаш моттиг вай республике а хиннай. Масала, Шелковски района колхозаша хIара шерра дайийра ялат паччахьалкхенна дIадалара планаш, хIаьта уж планаш кхоачашйора дIаденнача тхах зачеташ а еш. Уж зачеташ еш моттигаш Наурски, Каргалински, вай республикан кхыча районашка хиннай.

ССКП ЦК июньски Пленума решенешка хьажжа вай къоастам бе беза Iалама-экономически хьалашка хьажжа юрта боахама отраслеш дикагIа пайда лургболча тайпара дIанийсъярна.

Оаха лерхI, затеречни районашка — Наурски, **Шелковски, Каргалински** — юрта боахама керттера отраслеш диткъа тха доаха жа леладелгеи комсаш лелаелгеи хила дезилга; лоаман йистерча зоне — Сунженски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Шаьлан, Грозненски иштта кхеду хьайбаш леладелга, овощаш, кхыча районашка — дукха-шурийна сомийи комсийи бешамаш лелаелга; Наьсарени, Первомайскии, Советски районашка — коартолаш, сомий бешамаш, дулха-шурийна кхеду хьайбаш леладелга, лоаман кхыча районашка: Веденски, Саясановски, Ножай-Юртовски — сомий бешамаши дулха лаьрхIа хьайбаши леладелга.

Цхьабакъда цу хьалаш тIа кхашкареи хьайбаш леладарахи валови продукци йоаккхилга республике лох ца луш, хIара шера лакхлуш хила деза.

Июньски Пленумо къаьстта оттадир коартолаши овощей боахами вIашагIболлара дош. Из дош вай республиканна къаьстта лоархIам болаш да, хIана аьлча паччахьалкхенна овощеш кIезига лу вай хIанз а, республикан городашка баха нах коартолашцеи овощешцеи Iалашбелга во лел. 1957 шера цхьан гектара тIара яьхай овощеш колхозашка 60 центнер, совхозашка 58 центнер, коартолаш колхозашка 19, совхозашка 20 центнер. Цу тайпара лоха хьувкъамаш дахар пайдане дац колхозашта а, совхозашта а, паччахьалкхенна а. Цу тайпарча гIулалакхаша, йоах нов. Яковлевс, хьахойт овощеш лелаярна юрта боахаман Министерствос, дукхача райкомашеи райисполкомашеи йоагIаш йола уйла тIа ца йохийташ хилар. Хьалхедара агротехника лоха я, овощешта кIал удобренеш кхахьац, хий хан-ханнахьа тохац, механизаци геттара кIезига лелаю. ДIахо дайта йиш йолаш дац колхозашеи совхозашеи Iан хана овощейи коартолийи кийчо ца елга. Цул совгIа дукхагIа долча боахамашка вIалла а хранилищаш яц, уж хьалъе а болабеннабац.

Декхар сенца латт аьлча, из латт юрта боахама Министерствос, райкомаша, райисполкомаша, колхозий, совхозий МТС-й кулгалхоша лоацадача хана хIара колхозе, совхозе, районе хьажа а хьажа овощеши коартолаши лелаеш хургйола зонаш, боахамаш къоастаде дезарца. Вай хIанзе а доладала деза колхозашкеи совхозашкеи овощехранилищеш хьалъе а укх шера деяз бIарчча шера овощеш бахача нахага **йохкилга** вIашагIдолла а.

II раздел

Партеси правительствоси гIойленагIа лаьрхIад колхозаша дIателаш йола юртбоахама продуктай обязательни поставкаши машинно-тракторни, ремонтно-технически, специализированни станцеша колхозашка деча балхех тела натуроплатеи дIаяхар. Экономически гIойленагIа долча маьхех закупкаш яра хьисапе юртбоахаман продукташта заготовкаш яра цхьа паччахьалкхен система оттаяьй, керттерча продукташта заготовкаш яра боарам хIара гектара тIара лоархIаш увттабеш хинна принцип йолчча а юташ.

Цхьа продукташ вокхарна меттел дIакIал хьежаеш а хувцаш а хинна гIулакх дIадаьккхад ССР Союза Министрий Совето. Цунах соцам тIа белгалду колхозаша уж продукташ йохкара боарамаш юртбоахаман производствонна яьча специализацега хьежжа кхы а дукхагIа нийсданза дарг ца хилар.

Керда заготовительни маьхаш ца хувцалуш а хувцалуш а хургда. Царца лоархIаам баьб колхозий дIадахар зонашкарча производствон юкъерча хьалашка, къахьегама овсарле лакхъяларга, продукцега дIабода мах лохбаларга, социалистически воспроизводство шеръярна дола кхоачамаш кийчдарга хьажжа юхаметтаоттаданза дарг ца хилара.

Заготовкаш яра массанахьа а цхьа система хиларои экономикага хьажжа хьадда цхьа маьхаш хиларои масса тайпара йиш хулийт колхозий юкъара боахам кхы а чIоагIагIа айбе. Бакъда, хьалхагIа хинна заготовкай система гIойленагIа хиннача хьалхалаттача артелаша кIезига-дукха кIезигагIа мах ийбергба шоай продукцех. Цхьабакъда, царга из юхаметта а оттабуларгба уж оттабе декхарийла а я продукци дукхеи дикеи яккхарца. Цудухьа дукхагIа йолча колхозашта, къаьстта а тIехьайисарашта, дикка гIойле яргья цунах. Из, цкъа-дале, нийса а да, хIаьта шозлагIа-дале, из керттера дар а да, ерригача колхозий боахам хьалхалаттарца нийсса лакхбарнеи ерригача колхозий производство чIоагIа дегIайоалаярнеи эшшаш дола хьалаш а оттаду цо.

Общественна эшаш йола продукташ алсамъяхарна къахьегамхой, материальни безам тIабахийтарах йолча ленински принципага хьежжа оттаяь я керда система. Цо новкъостал дергда юртбоахаман производствонна еш йола специализаци дегIайоаларна, продукци хьаярга бода мах кIезигбарна, юртбоахаман культурай хьувкъам лакхбарна, хьайбашкара йоала продукташ алсамъяхарна, хIаьта мадарра аьлча продукци дарегIа хилийтарна.

Колхозий боахам чIоагIбарна боккха лоархIам болаш я 1958 шера 1 июле кхаччалца колхозашта тIадиса хинна обязательни поставкаехи контрактацехи. МТС-аша даьча балхех доагIача натуроплатехи дола дIадаьча шерашкара декхараш дIадаха аьнна ССКП ЦК Пленумои ССР Союза Министрий Советои тIаийца решенеш. Дукхача шерашка дахкийсад уж декхараш ялаташ во хилар бахьан долаш а цхьайола колхозаш экономически низ боацаш хиларах а.

Алхха вай цхьан республикерча колхозашка даллийса декхар дар: ялатех — 103 эзар центнер, коартолех — 24 эзар центнер, шурех 3 эзар совгIа центнер, и. кх. дI. Из декхар кердача маьхашца лаьрхIача 11,5 миллион сом гаргга да.

Новкъоста Н. С. Хрущева доклада тIа а Пленума решенеш тIа а йоаккха моттиг дIалоац колхозашка, ремонтно-технически станцешка, совхозашка техника, доагам, минеральни удобренеш, кхыдола производствонна эшаш дола промышленни товараш дохкара нийса порядок оттаяра дешаша. Из бахьан долаш чоагIгIа материальни безам тIабода колхозий техника эца а юрта боахаме технически прогресс яра тIехьа лоаттабу къовсам тоабе а.

Колхозашка йохкача а паччахьалкхен предприятешкеи организацешкеи юртбоахаман машинашта, кхыдолча производствонна эшача промышленни товарашта хьадда паччахьалкхен цхьа маьхаш оттадаро цхьатарра экономически хьалаш хулийт колхозий а совхозий ремонтно-технически станцей а промышленностацарча гIулакхашка. Ала дезаш да, из бахьан долаш продукци яккхарга дIабода мах лохбарна, совхозий боахам тоабарна совхозий кулгалхой кхы а дукхагIа бехктокхаме хилар.

Пленуме йоккха моттиг хетайир, йоах доклачико дIахо, заготовительни органий болх тоабара дешаш дувцаш. Пленумо белгалдир, хIанз а тIехьа заготовительни организацеша юртбоахаман продукташта заготовкаш еча хана дукха ахчаш дIаухийташ хиларо, юртбоахаман продукташ дукха йоаеш а телхаеш а хиларо, доахан а оалхазараш а хьайбаш а дулха эшалуш хиларо гIулакх доацаш кираш увзаро паччахьалкхенна зе. деш хилар.

Уж дерригаш а шоаш долчча бесса вай республиканна а доагIаш да. ХIанз а во болх бу вай заготовительни органаша. Масала, хьоанал кIезига хилар бахьан долаш 1957 шера вай республике 476 тонн шура эшаелар, хIаьта укх шера 5 бетта 56 тонна эшаеннай. 1957 шера колхозашеи совхозашеи тоадаланза а Iийла а хьайбаш дIачутелар бахьан долаш 2.366 тонн эшаделар дулх. Иштта во доал делга хила йиш йолаш дац, хIанз аьлча цо доккха зе ду колхозашта, совхозашта, паччахьалкхенна, хIаьта вай къахьегамхошта во продукци а тел.

ССКП ЦК Пленумо белгалдир, моттигерча партийни, советски, заготовительни организацей лоархIамегIа дола декхар юртбоахаман продукцена еш йола заготовкаш дарегIча маьхех елга хилар. Цу гIулакха дIахо йодача хана заготовительни организацей болх тоабарна, заготовительнии, сбытовоии, торговии систематашкара совнагIа йола звенош дIаяхарна, продукташта заготовкаш еча, царна переработка еча, уж йохкача во доал делга дIадаккхарна, кхычо а эшшар де деза.

ССКП ЦК Пленума соцамо яххача тайпара, продукташ дукхагIа кIезигагIа яхарга хьажжа хургья заготовкаш а, продукташ дукхагIа ме йоах дукхагIа ийергья уж паччахьалкхено. Цудухьа тоаде деза партийнии советскии органаша юрта боахаманна деш дола доал. Къаьстта вай областной партийни организацена доагIаш да из.

Вай республике хIанз а кIезига йоаккх юртбоахаман продукци 100 гектар лаьттанна лаьрхIа, хьайбашкара йоала продукци кIезига я, лаьттанцарча балхий культура лоха я, лаьтташ дIадув ханаш телхаю, хиш кIезига дехк лаьтташта, овощайи сомийи бешамашкарча а кхыча доакъошкарча а балхашта механизаци во ю, продукци хьахилийтарга дIабода мах лохбарна боагIача тайпара къовсам лоаттабац.

Укх шера, — йоах докладчико, — республикерча колхозийи совхозийи кхашка дика кабола ялаташ кхедаьд. Юртбоахаман шера юкъе лоархIамегIа дола гIулакх да ялаташ чуэцари паччахьалкхенна дIадалари. Ялаташ чуэцача хьалхалаттачар, масала, Наурски районерча полеводашеи механизаторашеи балха толамаш доах: паччахьалкхенга ялат дохкара план шозза кхоачашъяьй цар. Паччахьалкхенга ялат дохкара декхараш ханал хьалха кхоачашдаьд Гудермесскии Шелковскойи районашкарча колхозаша а совхозаша а. Бакъда, ерригa республика хьайийцача ялаташ чуэцара балхаш соахкарчул вогIа лел.

Къаьстта шортига а во а лел кабола ялаташ чуэцара болх Урус-Мартановски Курчалоевски МагIалбикан Ачхой-Мартановски районашка.

Ялаташ чуэцачара балхаш иштта во лелилга да дуккхача колхозашкеи совхозашкеи ерригa жаткаши комбайнаши балха юкъе ца озар, царех дикагIа пайда эцарна боагIаш бола къовсам ца лоаттабар. Дукха агрегаташ балхашта юкъера ювлаш моттигаш я.

Болх ца беш латт. Ялат дукха доадойт. «Ингушски» совхозе чуэцаш боабаь мукх 5 центнерга кхоач цхьацца йолча участкашка. Дукха доаду ялат Лермонтовски, Предгорни, кхы дукхача совхозашка. Ка бола ялат раздельни хьисапе чуэцара гIулакх бе-башха доацаш лерхIилга дIадаккханза дарнац. 728 гектарах 128 гектар мара раздельни хьисапе чуийцаяц Красноармейски совхозе.

Ялат чуэцаш доадеш, из раздельни чуэцилга дохадеш бараштa из могийташ я цхьайола партен райкомаш, райисполкомаш, дукхача колхозийи совхозийи кулгалхой. Из гIулакх могийт республикан юрта боахаман Министерствос а.

Ялат чуэцачеи хлебозаготовкаш ечеи дийнна гIалаташ а кхоачамбоацараш а чехка дIадахарах чIоагIа хьийкъа ялат лоаццача хана геттара чехка а доа ца деш а чуэца, хлебозаготовкаш е материальнии къахьегамеи ерригa торонаш оарцагIа яхарах латт декхар.

Хлебозаготовкай план кхоачашъешехьа республикан совхозаши колхозаши декхарийла я дIадувча фун дикагIа долча сорташца йизза шоаш Iалашъе, хIаьта иштта ча гулдар вIаштIехьа даккха а гурахьа дувча ялаташта лаьтта оахилгеи ардаш тIа ялат дIадувлгеи сихдаь дIадоладе а. Ялат чуэцарца дувзаденна дукхача колхозашеи совхозашеи мелдалийтад доакъар кийчделгз. Из магийта йиш яц, ялат чуэцилга доакъар кийчдарна Iадкъаш хила йиш яц.

Хьайбаех ювла продукташ яхар а уж кийчъяр а дувц дIахо нов. Яковлевс. Укх шерарча ах шера хIара беттача IаттагIара яьккха шура колхозашка тIолла 1054 килограмми совхозашка тIолла 961 килограмми е юкъера лаьрхIача 999 килограмм хилар. Соахка цу ханна хинначунца нийсйича 30 килограмм дукхагIа я из.

Юртарча къахьегамхошта юкъе беш бола партийно-политически болх тоабар бахьан долаш хьайбаех йоаха продукташ эггара дикагIа вIаштIехьа яьха кийчйир Грозненскии Шелковскии районаша, цар колхозашеи совхозашеи йизза кхоачашйир дерригача тайпай продукцен ах шера йоагIа план.

Деттача доахана продуктивность лакхъеш боккха болх баьб Наурски района колхозаша, хIара IаттагIара 1207 килограмм шура яьккхар цар. Сунженски района колхозаша а яьккхар 1194 килограмм. Цхьабакъда цу районо шура дIаялара ах шера йоагIа план 95 процент мара кхоачашъянзар, хIаьта хIара IаттагIара йоаккха шура 10 килограмм мара лакхъяьяц. Партен Сунженски райкомо (секретарь нов. Чадов), райисполкомо (председатель нов. Андрианов) дикагIа кулгал де деза юрта боахама, колхозий кулгалхой шоашта де тIадилла гIулакх бахьан бехтокхаме хилар лакх а деш, цунца паччахьалкхенна хьалхашкара декхараш кхоачашделга Iалаш а деш. Иштта дола гIулакх хьадеха бокъо я вай партен Грозненски райкомагара а райисполкомагара а. Цу районе а дIададахача шерца нийсйича Iальмате лоха латт хьайбай продуктивность дегIаяр.

Шура яккхарах шоаш тIаийца декхараш кхоачашдац МагIалбикан Советски, Каргалински, кхыча районий а колхозаша.

Декхараш кхоачашдара гIулакх лоархIам боллаш лохагIа латт совхозашка. ДIадахача шера хьалхарча ах шерца нийсйича укх шерарча ах шера беттача хIара IаттагIара йоаккха шура 77 килограмм лохъеннай. Алхха Надтеречни (директор нов. Маринюк (Старо-Юртовскии (директор нов. Решидов) шин совхозо тIехкхоачашдаь шура яккхара ялх бетта дола декхараш. ДIадахача шерца нийсдича дуккхача совхозаша шура яккхар лохдаьд. Грозненски дулха-шурий совхозо (директор нов. Инякин) 63 килограмм, Предгорни совхозо (директор нов. Мусиенко) 96 килограмм, овощай-шурий № 2 йолча совхозо (директор нов. Орешкин) 157 килограмм, Лермонтовски (директор нов. Тарамов) — 204 килограмм, Красноармейски (директор нов. Божко) — 214 килограмм лохдаьд шура яккхар дIададахача шерца нийсдича. Директораштa цIенхоштта дIахайта деза хьайбаш леладара бахьан шоаш бехктокхаме хилар.

Коа тIара оалхазараш, къаьстта боабишкаш лелаяра а уж чуоттаяь кхабара а счетах дулх доаккхилга лакхде йизза торо оттаяьй вай республике укх шера. Масса тайпара дола оалхазараш леладар дегIадарна эшаш мел дола хIама де деза.

Чехка хьахулача хьайбаех дулх даккхара лоархIам бола - дакъа да хьакхарч лелаяр. Цхьабакъда, хьакхарч лелаяр кIезигде уйлаш я дукхача кулгалхой. Иштта моттиг я Ачхой-Мартановски, Каргалински, кхыйолча а районашка. Масала, Каргалински районе чуоттаяь кхоабаш 169 хьакха мара яц. Хьакхарч лелаелга лохде гIерташ йола боахаман кулгалхой ликвидаторски уйлаш

дIа ца яьхача яргьяц.

Республикан колхозашкеи совхозашкеи доахан кхоачамболлаш деба ца деш хиларах къаьстта дувца деза. Лаьттан 100 гектара тIера лоархIаш республикан совхозашка 4 ет ба, хIаьта колхозашка 2 мара бац, из иштта доллашехь республикан колхозашеи совхозашеи июнь бетта кIезигдир доахан. Каргалински района колхозаша июнь бетта къаьстта кIезигдаьд доахан, 37 етт дIабаьккхаб, 86 процент мара кхоачашъяц. Доахан кIезигдалийтад Наурски, Сунженски, Шелковски, Курчалоевски, Советски районий колхозаша.

Вай декхарийла да доахан дIадоаха зуламера практика дIаяккха а дехка доахан юхаметтаоттаде а, хIаьта иштта республикан колхозашкеи совхозашкеи лоаццача хана доахан дебадергдола гIулакхаш къоастаде а. Хьайбаех ювла продукташ йоахилга лакхданза дарг ца хилар дувцаш, нов. Яковлевс белгалбоаккх доакъара база чIоагIъяра, къаьстта хьажкIий лоархIам. ДIайийнача хьажкIашта дика Iунал деш хилча, хIара гектара тIара 400—500 центнер моша доакъара, 25—40 центнер ялати лургда хьажкIаша вай республикерча хьалашка. Укх шера хьажкIаш Iальмате дика хьувкъийта дика торонаш я, цхьабакъда цхьаболча кулгалхоша къа а ца хьегаш ялат хьувкъийта лерхI. ХьажкIий мугIараш шозлагIа тоаде дезаш дар, хIаьта Наьсарен, Урус-Мартановски, Каргалински районашка 1 июле цкъара а тоадаь даьннадацар мугIараш. Ерригача а республике гIолла цкъа оасар мара ца деш 2 эзар гектари шозза оасар даь 28 эзар гектари хьажкIаш я. ХьажкIашта деча Iунала лоархIам ца беш хилар дIадаккха деза. Ардаш тIа хьажкIаш дIаюв ха хьаэттай вайна. Ший ханнахьа чакхбаккха беза из болх.

Ший доклад йисте йоалаш партийнии советскии органий оагIонгахьара юрта боахаманна кулгалдара дешаш дийцар нов. Яковлевс. Цо йоах, дукха ха йоацаш ССКП обкома бюрос йийцар партен Наьсарен райкома отчет. Цу райкомо баь болх чIоагIа харцахьа а юрта боахама кулгалдара методаш тIагIоллара а хиннай. Района юрта боахам Iальмате чIоагIа тIехьа битаб цу гIулакхо Наьсарен райкома болх кхоачамбоацаш лархIанза райкома кулгалделга чIоагIданза а яланзар обкома бюро. Юрта боахамана мела кулгалдеш моттиг я Урус-Мартановски, Шаьлан, Надтеречни, кхы цхьайолча а районашка. Цудухьа бахьан доацаш дац цу районий совхозаша геттара во болх беш хилар.

Вай республике хIанз а лоха я лаьттанца беча балха культура, севообороташ шоай хьаштдолча тайпара телхаеш, моттигерча удобрений теркам ца беш дукха моттигаш я, мела юкъе кхухь ялата а юртбоахаман кхыча культурай а керда перспективни сорташ. Ла йиш йолаш дац республика хIанзолца хьа зоношка хьажжа дика вIаштIехьа яьккха лаьттан гIулакха система йоацаш хилар, цутIа гIолла хетаргахьа къестаду юрта боахаман дукха деш а. ЦIена параш ахарца мара йокъал латтача районашка дIадийнар дика а массаз а хьувкъийта йиш йоацилга шаьра ховшшехьа а, кIезитеркам бу цIена параш ахара гIупартиинии советскии органии оагIонгахьар юрта боахамана ду кулгал тоадарна тIагIертта керда техника Iомаянза а къахьегам вIаштIехьа баккхара дикагIа йола методаш йовзанза а яргьяц вай кадраш. Цхьаболча кулгалхошта гIулакх ше мадарра ца довзара а керда техника Iома ца еш хилара а практика чIоагIгIа харцахьа хиларга дIаяккха еза.

ДIахо а колхозни строй чIоагIъе, юртбоахаман продуктай производство лакхъе, городерча а юртарча а къахьегамхой материальни вахар-хьал лакхде оттадаьча гIулакхий къаьстта бола лоархIам колхозашка, РТС-ий, МТС-ий совхозий болхлошка, массаболча къахьегамхошка шерра дIабовзийтарах латт партийни, советски, боахаман, профсоюзни, комсомольски организацей декхар, йоах докладчико.

ССКП ЦК-а июньски Пленума соцамаш цхьа барт а болаш советски наха хьаллацаро тешал ду Коммунистически партес оттадаь гIулакхаш толамца чакхдоахаргхиларах.

* * *

Нов. Яковлева докладах пренеш хилар. Эггара хьалха къамаьл дир ССКП Наурски райкома секретара нов. **Илюхина.**

—Колхозни строй дегIайоалаярах партес ю керда йоакхо ше йолча, юрта боахаман продукташ йоахилга лакхдарна Iальмате боккха лоархIам болаш болча ССКП Центральни Комитета июньски Пленума соцама чIоагIа раьза хилар Наурски района юрта боахаман къахьегамхой, йоах нов. Илюхина.

ССКП ЦК февральски Пленум хинначул тIехьагIа колхозни вахара чухь Iальмате доккхий хувцамаш хиннад. Наурски районе колхозашка ехкай 5 млн. сом совгIа мах бола 86 трактор, 51 комбайн, кхыйола бIаьш машинаш а. Кердача хьалашка болх беш, колхозаша техниках дикагIа пайда эц, толам а болаш чакхдаьхар бIаьстанара балхаш. Хала ха латташехьа а, 10-ча июле кхаччалца йолча хана ка болча ялатех 72 процент чуийцад. 30 июне тIакхоаччашехьа а ялата заготовкаш яь яьннаяр, ССКП ЦК июньски Пленума соцама жоп луш района колхозашеи совхозашеи планах оттаяь хиннача шозза дукхагIа паччахьалкхенга ялат дехкад, 100 эзар пунт кхы а йохкаргйолаш декхар тIа а ийцад.

Укх шера миссел чIоагIа цхьанна а хана болх баьбац района юрта боахаман къахьегамхоша, — йоах нов. Илюхина. — Цу селлара чIоагIа хьегача къин гIулакхаш гуш да боахаман ерригача участкашка. Масала, хьаэцаргда вай шура яккхар. 3—4 шу хьалхагIа цхьан IаттагIара йоаккха шура ерригa а 950 кг. яр, хIаьта укх шера хьалхарча ах шера яьккха шура я 1207 кг. ДIададахача шера укх ханаца нийсдича шура яккхар 27 проценти тха — 15 проценти лакхдаьд районо. ДIахо а хьайбай продуктивность лакхъе лерхIаш, районо хьаю массаз а кхоачам беш хургйола доакъарий база. Дахача шера хинначул дукхагIа йол кийчъяьй, цхьан Iатта лаьрхIа 12,5 тоннал кIезигагIа йоацаш силос йолларгья.

Нов. Илюхина дIахо дувц юрта боахама Министерствони совнархоза кхачан промышленноста управленени оагIонгахьара района колхозаштеи совхозаштеи кулгал дара кхоачамбоацарех. Тракторaштеи кхыча машинаштеи эшача запасни оатхалех Сельхозснабо колхозаш кхоачамбоацаш Iалашъеш хиларах критика ю цо.

Дош лу респотребсоюза председатела нов. **Стерленкона.**

— ССКП ЦК-а июньски Пленума соцамои юртбоахаман продуктай заготовкаш яра кердача хьалех СССР-а Министрий Совето тIехьа тIабаьча соцамои доккха декхараш увттаду торговлен организацешта хьалхашка, — йоах нов. Стерленкос.—ДIададахача шера юрта боахаман массайолча тайпарча продукцен план кхоачашъемегар Нохч-ГIалгIай респотребсоюза. Укх шера ах шера йоагIа тхаи фуаши кийчдара план а толамца кхоачашъяьй. Цхьабакъда дукхагIа хиннача заготовкаша дIадех потребительски кооперацен болх дIахо а тоабар. Овощаш яхареи, уж кийчъяра а йохкара а дешаш хьоадаь нов. Стерленкос теркам тIабохийт колхозашкеи совхозашкеи овощаш кхоачамбалла лелаеш ца хилара. Хьалха хьайоалача кабуцатара дIайиккхача, кхыйола овощаш йохкара гIулакх во вIаштIехьа даьккха да Грозне.

Укх шера республике арахьара тIаяхьаргъя 20 эзар тонна коартолаш, хIаьта уж дIаоттае 8 эзар тоннана мара складаш яц. Торговлен Министерство а кхыйола организацеш а декхарийла е еза коартолаш йоврийоацаш уж дIаоттаяь лоаттае моттигаш кийчъе а бIарччача шера хадданза уж йохка хьалаш вIаштIехьа даха а.

Сунженски района XX-ча партсъезда цIерахча колхозо соцам баьб потребительски кооперацена тоъал дукхача овощашта переработка е — йоах нов. Стерленкос. Оттаьча договорах респотребсоюзо колхоз Iалашъю тараца, эшача хIамашца, хIаьта колхозо нарсаш, кабуц, кхыйола овощаш берхIала йохк. Нагахьа санна из дика гIулакх республикан ерригача колхозаша чакхдоаккхе Грозненски къахьегамхой Iан тIехь хадданза овощех Iалашбара декхар толамца кхоачашдергда.

Партеси правительствоси колхозни строй дIахо а дегIайоалаярахи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи леладу гIулакхаш дика доагIаш да юртбоахаман производство лакхъярна, колхозий болх тоабарна, — йоах ССКП Шелковски райкома секретара нов. **Синяткина.** — Из дика гуш да Шелковски районе а. ДIадахача шера, МТС-о колхозашта гIулакх деча хана 10 июле хьекха хинна цон 7570 гектар яр, кийчъяь йол 1160 тонна яр, хIаьта укх шера цу ханачухь хьекха цон 15567 гектар я, кийчъяь йол 7988 тонна я, вешта аьлча 7-нел дукхагIа.

ССКП ЦК-а июньски Пленума соцамащца хьалхле а лелаеш, Шелковски партийни организацес юрта боахаман къахьегамхой оарцагIа боах массайолча тайпарча юртбоахаман продукцен заготовкай план ханал хьалхагI кхоачашъе. Ах шера йоагIа план тIехкхоачашъяьй. ДIадахача шера цу хана хинначунца нийсдича дулх — 2146 цент. шура — 1617 цнт., фуаш — 166 эзар., тха — 755 цнт. дукхагIа дIаденнад.

Колхозникаш чIоагIа раьза ба юрта боахаман цхьайолча районашта специлиазаци ярах йолча предложенена, — йоах нов. Синяткина. — Тха район дидкъа тха доаккха жа леладара район я. 100 гектар лаьттан тIара лерхIаш 480 кг тха доакх цо хIанзехьа а. Тхаи дулхи дукхагIа даккхарах заданеш цу района теле нийсагIа хургда. Доахан доажаде дуккха моттигаш йолча района колхозаштеи совхозаштеи арахьа дIалехка доккхий доахана Iулаш леладе мукъа бала беза, царца кIезга шура йоагIа доахан шоай дакхаш дола Iаьсий а тIехьа долаш. Бежан дулх даккхар чехкка лакхде торо лургья цу гIулакхо.

Заготовкай къаьнарча системо экономически пайдане йоаца культураш лелаяйтар колхозашка, боахаман эггара дикагIа дола доакъош дегIа ца доахкийташ юха теттар. Специализаци чехкагIа чакхъяккха еза, йоах нов. Синяткина. Жа леладарал совгIа, Шелковски районе комсий бешамаш а дукхагIа хилийта еза.

Овощай-шури № 2 йолча совхоза директора нов. Орешкина къамаьл ду.

ССКП ЦК-а февральскии июньскии пленумаша МТС-аш эргаяхарахи юртбоахаман продуктай заготовкаш яра а цар маьхий а хьалаш хувцарахи даьча соцамаша вай декхарийла ду юртбоахаман продукцен производство дегIаяра ерригa торонаш йолаялийта. Уж торонаш хIара боахаме а я. Цхьабакъда царех хIанз а пайда во ийбу, — йоах цо.

Овощай-шури № 2 йолча совхозо город Грозне баха нах шурех, дулхах, овощех, сомех Iалашбу. Из декхар кхоачам боллаш чакхдаккхац цо. ХIана даккхац цо? аьнна хоатталу. Юрта боахаман Министерствос кIезга йоакхо ю совхоз нийса дегIаяра. Масала, хьайбаш леладу керттера ферма йолча, хьайбаш доажде моттиг яц, цонаш яц. Доакъар кийчду моттиг 45 километр гаьна я. 11—12 кепиг даха дезача когаметта 1 соми 50 кепиги дода совхоза аьла цхьан килограммага. Доакъара мах иштта лакха болча хьайбаех йоакхача продукцега дIабода мах лакха латт. Юххе дада паччахьалкхен мукъа лаьтташ дIадала деза совхоза, цхьабакъда юрта боахаман Министерствоси землеустройствон управленеси из дош къоастадеш дац.

Боахама дIахо специализаци янза яргьяц. Совхозага 2500 бежан да, хIаьта а детта доахан 500 мара дац. Фу шури совхоз я из? Иштта дукха дола доахан кIезига деш детта доахан 800—1000 Iаттага кхоачаш дукхагIа дарах йола предложени оттаяьяр. Из дош къоастадаьд юрта боахаман Министерствос.

Болхлоех совхоз Iалашъергйолаш, совхоза наха чубаха цIенош хьалдар динза даргдоацаш лерхI нов. **Орешкина.** Цо иштта дех бахача нахага овощаш йохка городе ларекаш хьаелла совхоза мукъа балар а.

Трибуне ва республикан юрта боахаман министр нов. **Андреев.** Арахецача продукцега дIабода мах лохбе лерхIаш техниках лакха овсарле йолаш пайда эцара дешаш дувц цо. Шоай доалахьа техника йолча Наурски, Сунженски, Шелковски, Грозненски районий колхозаша техниках бу болх 20—30 процент лакхбаьб. Цхьабакъда дукхача колхозаша во ийбу пайда техниках, толхаю из, ремонт еш итташ эзараш сомаш дIаухийт. Машинашка во хьожаш хилар, механизатораш кIезига говзал йолаш хилар да из. Технически кадраш кийчъяра а юхакийчъяра а дешай терко е еза.

Укх шера ялат чу а эц, доакъараш кийч а ду ха во эттача хана, — йоах Андреевс. Каст-каста хулача догIаша холонаш тIаоттаяьй. Хьаханза дола дукха ялат лаьтта дижад. Ялат къаьстта мела чуэц МагIалбике, Назрановски, Надтеречни районашка. Цу районаша кхытIа а болх байта беза. Ялат кхьчад яхаш бахьан а доахаш, ялат раздельни хьисапе чуэцилга юхатетта йиш яц. Из бакъахьадац. Ха оттара хьалага хьекха Iодилла деза, хIана аьна аьлча касарах уллаш довц из.

Республике дIайийна 75 эзар гектар хьажкIаш я, 25 эзар гектар ардаш тIа кхытIа дIа а юврргья. Гучох дика хьувкъаргья уж. Цу рузкъах дикагIа пайда мишта эцаргба аьнна уйла е еза. ХIанз эттача хьалашка диллача дIайийнача хьажкIий кхаш хьайбаш доажаде къестадича бакъахьа хургдар, хIана аьлча моша доакъар уж ца хилча а дукха да. ДIайийнача хьажкIий лоархIам болча даькъах хьажкIий фийг чIоагIбалалехьа силос еллача пайданегIа хургдар, цунца доакъара баланс лакх а лургьяр. Ялата лаьрхIа 27—30 эзар гектар хьажкIаш йита еза, дIаде фу дIаоттаде а паччахьалкхенца расчет е а.

Дош лу Курчалоевски райисполкома председатела нов. Шатаевна. ССКП ЦК-а июньски соцама а обязательни поставкаши МТС-аша деча балхех тела натуроплатеи дIаяккхарах, юртбоахаман продуктай кердача порядках, маьхеx, хьалех СССР-а Министрий Совета соцама а лоархIам юрта боахаман къахьегамхошка дIабовзийташ дукха болх баьб районни партийни организацес. Уж исторически документаш цхьа барт а болаш могадаьд.

Района колхозаш ялат чуэцаш я, — йоах нов. Шатаевс. «Дружба» ахача, Орджоникидзе цIерахча, «Новая жизнь» яхача юртбоахаман артелаша дукхагIа дола ялат раздельни хьисапе чуэцаш да. ХIанзехьа а хлебозаготовкай план кхоачаш а яьй цар, планал совгIа паччахьалкхенга ялат дохкаш а я уж. Района юккъе ядача колхозаша мукх шин дийнахьа чу а ийцар, из культура паччахьалкхенга йохкара план кхоачаш а йир.

Ялат чуэцилга а из оардилга а йисте даккха хIара йиш йолча сахьата болх бу хIанз. Агрегатаца болх беш бола нах масса хана кхай тIа хул. ССКП ЦК-а июньски соцамо дог гIоз а даьккха, района юрта боахаман къахьегамхоша планал совгIа 500 тонна кIа дохка дош деннад.

Республикански организацей адресах доагIа кхоачамбоацараш дукха белгал даьхар нов. Шатаевс. Цо аьлар, колхоза кхаш районни центра 50—70 километр гаьна доллашехьа а, респотребсоюза председатель нов. Стерленко района автолавка яла ца тугаш хилар хIанад ховш дац. Районе тIаьш тахкара а наькъаш тоадара а цхьаккха хIама дац.

Партен Грозненски райкома секретаро нов. **Филипповс** дийцар районе доаккхаш дола ялат тIеххьарча дийз шера шозза дукхагIа хиннилга. Лакхадьннад хьайбай продукташ йоахилга, айеннай колхозий экономика. ССКП ЦК июньски Пленума постановлени геттара боккха лоархIам болаш я.

Юрта боахама продукташ дукхагIа яха наьха материальни безам лакхбарна йола ленински принцип практически чакхйоаккхаш хилара хьокхам ба из.

Юрта боахамерча дешаех лаьца партеси правительствоси даьча кердача соцамаша къаьстта дика гIо дергда экономически тIехьаюсаш йола колхозаш тоаярна, уж хьалхалаттачарна тIехьакхеярна новкъостал дергда. Кердача маьхех хьалхалаттача 1 Мая цIерахча колхоза пайда 47 процент дукхагIа хургба, хIаьта экономически низ боацаш йолча Ленина цIерахча колхоза пайда шозза нел дукхагIа хургба.

ДIахо ялат чуэцара гIулакх а дийца, района ялат цIададалара план ханал хьалхагIа кхоачашъяь хиларах а района къахьегамхоша планал совгIа кхы тIа а 100 эзар пунт ялата дIаяла аьнна декхараш тIаийца хиларах а пленумага хоам бу нов. Филипповс.

Цхьабакъда колхозаши совхозаши хIанз а пайда ийца яьннаяц йолаш йолча ерригача резерваех. Из хьахьокх хьалхалаттача доярхаша шоаш беттача хIара IаттагIара ерригa районе юкъера лаьрхIача йоаккхачул цаI-ах-шозза дукхагIа шура йоаккхаш хиларо. Ялаташ чуэцара балхаш а иштта сихагIа лела йиш йолаш дар, нагахьа санна берригача механизатораша, хIанзле 200 а кхы совгIа а гектар ялаташ чуийца болча хьалхалаттача механизаторша доахараш санна дола хьокхамаш доахаре.

Нов. Филипповс аьлар, районера колхозаши совхозаши хьатIадоагIача шера ах миллион оалхазар чуот-

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа)

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома пленум

тадаь кхаба лерхIаш хилар. Дулха кхоачамаш дикка совдоахаргда цу гIулакхо.

Лоаман районий боахамаш дикка айдергдола наькъаш гойташ дола дешаш дийцар партен Веденски райкома секретаро нов. **Асхабовс** ший къамаьлаца. Цо аьлар, аха мегаргдола латташ районерча колхозашка кIезига хилар. Дукха нах бахаш йолча районерча цхьайтта колхозага пайда эцаш дола латташ хIараннега 100—150 гектар да. НГIАССР оргкомитето ший хана решени яьяр кхыча районагара тхона латта хоададе аьнна, цхьабакъда цул тIехьагIа сендухьа хийцар а ца ховш из решени хийцар.

Районерча колхозашка доахан кIезига да. Тхона мукъа беннабар Наурски районера уж эца. Оаха аккредитив дахьийтадар, цхьабакъда Наурски колхозаша доахан дохка тигац, хIаьта районни организацеша тхона новкъостал а дац.

— Машинно-тракторни станцеш эргаяьхачул тIехьагIа, — аьлар Наурски районерча «Россия» яхача колхоза председатела нов. **Токаревс**, — вIаштIехьа болаш лела баьлар колхоза болх, техниках пайда дикагIа эц. Из хьахьокх кхыметтел укх бакъдолчо а. Ийс дийнахьа 3000 гектар ялат чуийцар оаха, ялаташ дIадалара план пхе дийнахьа 180 процент кхоачашйир. Тха артело паччахьалкхен амбарашка чудоассадир 20 эзар центнер ялат. Шоай тороний чот а яь, паччахьалкхенга кхы а 3000 центнер ялат дохка лаьрхIад артела къахьегамхоша.

Колхоза доккха новкъостал дир городерча организацеша. Цар дукха транспорт елар. ДIадахача шерашка санна йоацаш дика кийчъенна ялат увза яьхкар укх шера колхозе еррига автомашинаш.

— Наурски ремонтно-технически станце, — аьлар нов. Токаревс, — колхозашта эшарашка дика хьож. Из ала йиш яц сельхозснабеи автотракторосбытеи болхлоех. Кхыметтел шоай складашка ядаш йолча материалашца а колхозаш Iалаш ца еш сайцай уж. КIезига кхоач оатхалаш ремонтно-технически станцега а.

ССКП обкома секретара нов. **Сагаевс** ше даьча къамаьлаца керттерча даьке дулхи шуреи даккхара а дIадалара а гIулакх дийцар. Даьха толамаш ше дувцаш аьлар цо, дукхача районашка доахан дебара гIулакх во латташ хилар. Ачхой-Мартановски Урус-Мартановски районашка кхоачашъяц детта доахан кхедара план. Цу тайпара тIехьайисай Шалински, Сунженски, Каргалински районаш а. Юрта боахаман Министерствос из гIулакх мога а могийт е из тоадарна деш хIама а дац.

Хьайбашкара йоала продукташ алсамъяхарнеи паччахьалкхенна дулх дукхагIа дIадаларнеи хьайбаш дикагIа кхаба деза: бийсанна доажаде а хьажкIаш ехка а еза, туйра тIехьа яххалца доахан доажаде сийна доакъар хургдолаш ялаташ чуийца даьннача латташка хьажкIаш дIае еза.

ДIахо дувц нов. Сагаевс, лоаман районашкарча колхозий хьайбай фермашкара балхаш тоаданза дарг ца хиларах, дажа ухийташ а чуоттадаь а доахан тоадарах, хьакхарч кIезигъе гIерташ дола гIулакхаш хьадда дIадаханза дарг ца хиларах. Цо аьлар, хьакхарч лелаеча фермашта доакъарий база вIашагIйолла еза яхаш хабараш дукха дийце мара, бокъонца цу гIулакха деш хайра хIама дац юрта боахама министерстверча болхлоша. Болакаш дIаера план кхоачашъяьяц, кхыметтел союн фу а хьайийцадац министерствос, и. кх. дI. Мадарра дувц нов. Сагаевс, чакхдаьхача хьайбаш дебадергдола а юкъарча хьайбашкара йоала продукташ алсамйоахаргйола а гIулакхаш.

Машинно-тракторни станцеш эргаяхарах а колхозашка техника йохкарах а хиннар дийцар ший къамаьлаца МагIалбикерча «Кавказ» яхача колхоза агрономо нов. **Кочневас.** ХIанз артелера болх дикагIа лел, йоах цо. Кхаь дийнахьа чуийца баьлар 557 гектара тIара беррига гурахь бийна мукх. Каст-каста делхаш догIаш доллашехьа а кIа чуэцара болх дика лел.

ССКП ЦК июньски Пленума соцамо керда наькъаш хьаделл колхоза боахам тоабарна. Укх шера 6.360 эзар сома пайда бе лерхIаш яр колхоз планах хIаьта кердача маьхех 8.800 эзар сом хургба иза. Трудоденах луш бола мах а иштта планах лийрхIачул 3 сом гаргга дукхагIа хургба. 30 процент екъаш йоацача фонде дIачудала лаьрхIад колхозаша укх шера.

Лаьттанцарча балхий культура лакхъяр дувцаш нов. Кочневас аьлар, хувцаш культураш дIаера гIулакх да колхозе юкъедаьккха а Iомадеш а, ялаташ дикагIа дебаргдола кердача тайпаех дола фу да дIадувш. Гурахь ялаташ дIаде латташ хIанзе а оахаш латт.

НГIАССР Министрий Совета председатела заместитель волча нов. **Дороховс** республикан юрта боахам дегIабоагIаргбола наькъаш дийцар. Ялаташ чуэцар ше дувцаш цо аьлар, хIанз тIалаттача хьалашка ялаташ ца дойтарна цаI мара боаца никъ ба раздельни способах ялаташ чуэцилга массайолча моттигашка дIадоаржадар.

Сунженски РТС директора нов. **Табакос** аьлар, цхьабола колхозий хьалхле лелаераш еррига ремонт кхашка е колхозий мастерскешка е гIерташ ба, хIаьта цхьабараш эшачул дукхагIа тракторашти кхыча машинаштеи запчастеш Iалашъе гIерташ ба, аьнна. Уж гIулакхаш харцахьа а да, хIаьта цар зе мара пайда а бергбац.

Запчастеш лоаттае езаш йолча организацеша болх во бу. Цар кIезига хьахец запасной частеш, хIаьта оатхалаш ца хилар бахьан долаш тракторaш ремонте латташ дукха гов. Нов. Табакос йоах дIахо, ремонтни балхашта долча маьхий а РТС оборудованеца Iалашъяра а дешаш сихха къоастаданза дарг ца хилар. Деррига а кхетадеш дац ахча хьахецара гIулакх а, йоах цо.

— Колхозий тракторашта ремонташ яра планаш увттаю оаха, — йоах нов. Табакос. Хьакхаьчача заявкашка хьежача тракторашта бIарччача шера хадданза е езаш йола ремонт сезонах е езар кхерам болаш я. Массайолча колхозо еннача заявкаех шоай тракторaш ремонте оттаю октябрьи, ноябрьи декабрьи бетташка. Из да техниках тишъяллалца цар пайда эцарг хилар. Цул совнагIа тха РТС йиш хургъяц кхаь бетта чухь ерригача машинашта бокъонца дика ремонт е. Колхозаша бIарччача шера хадданза ремонташ ергйола болх бе беза.

* * *

«Республике чуIе цIенош а культурно-бытовой гIишлонаш а хьалъяра гIулакх мишта лел а из болх тоабар а» дувцаш доклад йир ССКП обкома секретара нов. **Сайкос.**

— Вай мехка Коммунистически общество хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш кхоачащдеш, — йоах цо, — халкъа вахара хьал тоадарна хадданза йоакхо ю Коммунистически партеси Советски правительствоси.

Советски сагах еш йола из йоккха йоакхо къаьгга хьахьокх вай мехка хьалъеш латтача чуIеча цIенойи культурно-бытовойи йоккхача гIишлонаша.

Советски Iаьдал латтача шерашка городашкареи города хьисаперча поселкашкареи чуIе цIенош 3,7-зза дукхагIа хиннад. Къаьстта сиха хьалъе йолаелар чуIеча цIенойи культурно-бытовойи гIишлонаш тIом сацачул тIехьагIа. ТIом сацачул тIехьагIа дIадахача хьалхарча итт шера городашкеи города хьисаперча поселкашкеи керда хьал а дир дехараш юха метта а оттадир 300 млн. квадратни метр гаргга чуIе цIенош. Уж да революци ялалехьа Россе ерригача городашка хиннача чуIеча цIеноел 1,5-зза дукхагIа.

ЧуIеча цIенойи культурно-бытовойи гIишлонаш дукха еш хилар хьахьокх вай республике. Аьлча кхоачам ба. Советски Iаьдал латтача шерашка республикан городашкара чуIе цIенош 12-зза дукхагIа хилар, хIаьта юкъера лаьрхIача цхьан сага кхоача чуIе моттиг 30 процент дукхагIа хиннай. Школашкара моттигаш 14-зза дукхагIа хиннай, больницешкара маьнгеш — 13-зза. Нагахьа санна революци ялалехьа Нохч-ГIалгIай мехка цхьа библиотекеи массехк кинотеатри мара хиннадеце, хIанз вай республике я 279 клуб, 396 библиотека, 184 киноустановка.

Овлангара денз сибат хувцаденнад Советски Iаьдал латтача шерашка вай республикан центра — город Грозне. Алхха укх тIеххьарча 10 шера цига чуIе цIеноши культурно-бытовой гIишлонаши хьалъярга, из хозъяь тоаярга дIадахийтад 700 млн. сомал дукхагIа ахча.

Нах чубаха цIенош дар дIахо а дегIадоаладара дола партени правительствони соцамаши республика юхаметтаоттаяреи, цIауха нохчийи гIалгIайи баха дIанисбареи доккхий декхараш кхоачащдеш республикан партийнии советскии органаша, боахамеи гIишлошъечеи организацеша къахьегамхоша хьинаре дакъа а лоацаш къаьстта дукха болх баьб нах чубаха цIенош, культурни вахара объекташ хьалъеши городаши нах баха пункташи тоаеши.

Планах 51 эзар квадратни метр йолча хьал а даь нах чубаха дIаденнад 62,5 эзар кв. метр цIенош, из 20 эзар кв. метр дукхагIа да 1956 шера даьчул. Цул совгIа, къахьегамхоша паччахьалкхен кредита новкъосталца а Iоадаьча шоашкарча ахчах а хьалдаьд 17 эзарнел совгIа чубаха цIенош, юкъара площадь 530 эзар кв. метр а йолаш, царех 15.675 цIа юрташка даьд.

Промышелнностани гIишлошъярнеи доал делга хувцаро, совнархоз вIашагIйолларо, халкъа боахама доал дарна моттигерча советий лоархIам айбаро дика гIодир нах чубаха цIеноши культурни вахара объекташи еча индустриальни методаш шерра юкъе кхувла яьннача гIишлошъеча организацеша. Аьшкбетонни хIамаш гIишлош еча лелаелга айденнад, кирпишкий заводий низ чIоагIбеннаб, хIара ден-бус 420 эзарнел тIех кирпишк ю цар, кIир йоаккхилга шозза дукхагIа хиннад. ВIашагIделлад гипсах йовкъаш ехка Iаькъаш елга, сборни колоннаш, балкаш, балконаш, басараш, кровельни, электроустановочни материалаш хьаелга.

Цхьабакъда, республике баха нах дукхагIа хиларах, вайцига къаьстта холуш да нах чубаха цIеноши культурни-вахара объекташи ца тоилга. Цунца дувзаденна ССКП ЦК де аларца обкома бюрос оттайир 3—4 шера алхха нах чубаха цIеноши культурни-вахар гIишлоши хьалъярна 700 млн. сомал тIех ахча дохийтаргдола мероприятеш. Хьалде деза 266 эзар кв. метр нах чубаха цIенош, 60 школа, школашта-интернаташта 4 общежити, 40 берий учреждени, 13 больницеи дарбан корпусаши, родильни ши цIа, иштта кхыйола культурни-вахара учрежденеши коммунальни гIулакха кхыйола объекташи.

Республикан городашкеи юрташкеи паччахьалкхено гIишлош хьалъярал совгIа оттадаь да къахьегамхоша паччахьалкхен кредита новкъосталцеи шоаш Iоадаьча ахчахи 60 эзар цIа дергдолаш, юкъар площадь 900 эзар гаргга кв. метр а йолаш.

Оттаьча программо ма-яхха укх шера республике алхха паччахьалкхено хьалдеча нах чубаха цIеноштеи культурни вахара объекташтеи хьожадаьд 130 млн. сом гаргга ахча. Хьал а даь нах чубаха дIадала деза 65 эзар кв. метр цIенош, хIаьта военведеи предприятей специсточниккийи лоархIам бича 90 эзар кв. метр, 14 школа, 2 больница, 6 берий учреждений, 2 бани, районни центрашка 3 клуб, культурни-вахареи коммунальнии кхы а дукхха объекташ.

Декхараш доккхий да, цхьабакъда кхоачащделга хIанз шорта лел. ВIалла а нийса дац цIенош хьалдарна, къаьстта культурни-вахара гIишлош хьалъярна хьахецаш дола средстваш вай бизза пайда ца эцаш дусилга. ДIабахача 6 бетта нах чубаха цIенош дIадалара план 30 процент мара кхоачашъяьяц республике. 65 эзар кв. метр нах чубахача деча цIеноех, царца совнархозе гIолла — 35 эзар кв. метр, нах чубаха дIаденнараш 20 эзар кв. метр мара дац, хIаьта культурни-вахара объектех йистеяьнна ши школеи берий беши мара яц. Культурни-вахара гIишлош хьалъелга къаьстта во лел. 1957 шера хьахийца средстваех 68 процент укх шера ялх бетта 30 проценти мара пайда ца ийцача «Чечингстрое». ГIулакх дикагIа дац. 1957 шера культурни вахара гIишлош хьалъяра планаш кхоачаш ца яьча укх шера ах шера план 30 процент мара кхоачаш ца яьча № 12 йолча тресте а.

Нах чубаха цIенош делга кхоачаш ца дара кхерам болча хьалтIа я совнархоза нефтеперерабатывающи промышленностан управлени, энергетически управлени, коммунальни боахама министерство, юрта боахаман министерство.

Кхы сатоха йиш йолаш дац совнархозои НГIАССР Министрий Советои, промышленни предприятейи организацейи кулгалхоша хозспособа цIенош хьалдарна яхийта еза уйла тIа ца йохийтилга, цу тайпара цIенош делго хьалдеча цIеношта юкъе 50 процент дIалоацашехьа а.

Нах чубаха цIеноши культурни-вахара объекташи хьалъяь яхара гIулакхаш во лелача хьатIа кхачар эггара хьалха дашха йиш я нах чубаха цIенош, къаьстта культурни-вахара объекташ хьалъяра дешаш дукххача партийни комитетий, боахама кулгалдерий керттерча терказме доацаш хиларца. Из бахьан долаш цIенхоштта кхоачамбоацараш да гIишлош хьалъяр вIаштIехьадаккхара юкъе. Кхоачам болаш юкъе а кхахьац пайда а эцац индустриальни методах — заводе хьаяьча прогрессивни сборни конструкцеех, йоккхаблочни йоккха-панельнии пений конструкцеех, кирпишкех дай пенаш хьадоттарах. Хала долчеи дукха къахьега дезачеи балхашта механизаци яр лоха латт. Иштта, гIишлош хьалъеча дукххача площадкашка къахьегам вIашагIболлар мела лел, гIишлош хьалъе материалашца Iалаш ца беш моттигаш хул, хIанз а дIаяккханза я ший ханнахьа нарядаш дIа ца ялара харцахьара-зенера практика, цо болх боацаш дукха латтийт болхлой.

Нах чубаха цIеноши культурни-вахара объекташи хьалъярна цIенхоштта Iаткъаш да харцахьа планировани яр. совнархозои НГIАССР Министрий Советои дукххача объекташка гIолла средстваш дIадекъарах шерагара-шерага юс йистеяланза гIишлонаш, средстваш пайда ца эцаш латт, ханаш йIаьхлу. Цу тайпара практика дIаяккха еза. Капитальни балха планашта юкъе кхахьа еза материальнии ахчани средствашца Iалашъяь йола объекташ.

Доккха кхоачамбоацар да гIишлой дикал лоха хилар. Моттигаш хул столярни хIамаши ийнаши тIаьдача хьун материалех деш, арахьара а чура а пенаш лоамен лагIаш дика ца дотташ, чура санитарни-технически устройстваш дика яц. къаьстта лоха дикал йолаш да штукатурнии отделочнии балхаш.

ГIишлошъеча организацейи гIишлошъяр материалийи промыленностан предприятей кулгалхоша гIишлошъяра балхаш, гIишлой материалаш лоха дикал йолаш долга могийт, бракоделаш къайла кхухьаш нийслу, гIишлошъяра дикал айярна лелабе беза къовсам лелабац.

— Балха дикал лакхъярна, йоах докладчико, профессиональни говзал лакхъе еза, болхлошкара денз инженерно-технически составага кхаччалца, гIишлошъеча балха дикагIа йола методаш Iомае еза ерригача категорешта. Из кхы тIа а эшаш да гишлош ерий балха говзал лакхъярна вай кIезига терко еш хиларах.

ГIишлошъяра балхий дикал айяра къовсам лоаттабеш боккха лоархIам болаш я нов. Федотовс кулгалдеш йола архитектурно-строительни тIахьожама органаш. Цхьабкъда, цар шоашта тIадилла гIулакхаш кхоачащдац, хIаьта шоашта еннача бокъонех бизза пайда а эцац. ГIишлош хьалъеча хана тIахьожам лоаттабе безача, цар дукхагIа йолча хана гIишлой объект йистеяьлча мара белгалдац цара балхаш лоха дикал йолаш даь хилар.

ГIишлошъечеи проектнии организацей балха юкъерча кхоачамбоацарех дувцаш, цIенхоштта претензеш духьала яха еза заказчикашта а — промышленни предприятештеи организацештеи хьалхле лелаерашта, царех дукхагIа бараш подрядни организацешта гIишлошъяра беррига бехктокхам дIатIа биллаб, царна новкъостал ца дарал совгIа, цхьайолча хана юхатетт гIишлошъеча организацей ритмични болх, финансировани хан-ханнахьа яц, ца тоъаш йолча оборудованена комплекци яра специальни материалаш лахара дешаш тоъам болаш леладац. гIишлошъю организацеш ший ханнахьа Iалашъяц технически документацеца. Масала, дешара Министерство латкъаш я «Чечингстрой» тресто болх во бу яхаш, цхьабакъда цунца цунца цхьана шоаш юхасецаду балхаш, хьалъеш латтача школашта ший ханнахьа финансировани яц. Промстройматериалий управленес хIанз а вIаштIехьадаккхадац № 1 йолча кирпишкий завода поселке нах чубаха хьалдеча цIенна финансировани елга, хIаьта 300 эзар совгIа сом треста декхар а хьаьрчад цох.

ДIахо нов. Сайкос дувц гIишлош хьалъю материалаш хьаеча предприятей балхацара цIенхоштарча кхоачамбоацарех. Цар хьа ца еш ютт дукха кирпишкаш, алебастр, кIир, бутови кхера и. к. д., моттигерча ресурсех геттара во пайда эц.

Нах чубаха цIеноши культурни-вахара объекташи хьалъеча дола кхоачамбоацараш цIенхоштта Iаткъаш да, республике хIанз а геттара лакха бола, гIишлош хьаеш дIабодача маьха. Из лохбарна цасоццаш къовсам лоаттабе беза вай.

Подрядни гIишлош хьалъярца цхьана тIехьарча шерашка шерра даьржад промышленни предприятеша цу предприятей болхлошеи гIулакхерча нахеи къахьегама дакъа а лоацаш цIенош хьалделга. Из чIоагIа лоархIам болаш гIулакх да, цхьабакъда укхаза моттиг я оттаяь порядок телхаеш, из ца гIишлош хьалъеча цхьайолча предприятей кулгалхоша керттерча деятельноста основни средстваш, фондах йола гIишлош хьалъю материалаши оборудованийи цига дIа а ухийташ керттерча производствана, нах чубахеи промышленнии гIишлош хьалъяра паччахьалкхен планаш кхоачашъярна зе деш хилар. Цу тайпара практика хилийта йиш яц.

Докладчико дувц шоай цIенош деш боахкачарна теркам чIоагIагIа бе безилга. Укх шера наха шоаш шоашта хьалде деза 17 эзар цIа. 550 эзар кв. метр площадь а йолаш. Уж гIишлош хьалъелга вIашагIдолларна дукхагIа теркам тIахийта беза.

ГIишлошъечеи проектни организацей, гIишлой материалаш хьаеча предприятей балха юкъера кхоачамбоацараш доашхаш нов. Сайкос белгалдоах гIишлош хьалъерашта юкъе кхетамца хьалкхебара болх мела лелабеш хилар. Масала, «Чечингстрой» треста 400 гаргга болхло волча № 1 йолча гIишлошъеча управленен партийни организаце коллектива юкъера беррига политически болх докладаш ешарца лелабу. Укхаза агитколлектив яц, кIезига арахец пенгазеташ. гойтара агитаци яц. Цу тайпара хьал да гIишлошъеча кхыча организацешка а.

Къонача нахаца беза балхаца а да дукха кхоачамбоацараш, уж тIехь-тIехьагIа безамца стройкашка ухаш боллашехьа. Из — боккха низ ба, цхьабакъда партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша тоъам болаш бац кагийча нахацара болх, цар балха говзал лакхъярна е еза терко яц, цар дехари, царна эшари во Iомаду, общежитешка бахача кагийча наьха е еза йоакхо яц.

Докладчико йоах, областан партийни организацен декхар да, партийни, советски, профсоюзни, боахама организацей теркам долаш дола кхоачамбоацараш дIадахарна тIабахийтар, нах чубахеи культурни-вахареи гIишлошъяр сихдарн тIехьадаха йиш йоацар дарца укх шера юхейисача хана капиталовложенех бизза пайда а ийца цунца цхьана 1959 шера эшаш йола задел яр Iалашдар.

* * *

ШоллагIча дешах йолча пренешка къамаьл дир Грозненски горисполкома председатело нов. Брыксина.

— Укх шера, — аьлар цо, — вай город йилла 140 шу даьннад. Цхьабакъда цун дукххача шерашка хиннача историн чухь даьдац Сийлахь-боккха Октябрь котбаьннача хана денз даьр. Къаьстта дукха гIишлонаш хьалъяьй тIеххьарча шерашка. Нах чубахеи коммунальнии гIишлонаш хьалъярна дукхха миллионаш сомаш ахча ухайт. Толаме чакхйоалаш латт города газификации теплофикации яр. Цхьабакъда цIенош хьалдар хIанз а наьха эшарел тIехьадусаш да. Гарггарча 10 шера хьалде деза 1.365 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош. Из программа кхоачашъярна реальни торонаш йолаш а я.

ГIишлош хьалъяра юкъерча керттерча кхоачамбоацарех цаI — цIенош хан-ханнахьа эксплуатаце дIа ца далар да. Соахка, масала, 75 процент цIенош йиълагIча квартале мара дIадаланзар. Укх шера из тайпа гIулакх ца хилийтар духьа партен горкома бюроса цIенош дIателара хIара кварталах йола график оттаяьяр, хIаьта партен райкомаштеи райисполкомаштеи из кхоачашъярга цIенхоштта хьажа тIа а диллaдар, цхьабакъда из график хIанз кхоачашхулаш яц.

Хьалдеш дола цIенош дика доацаш а дукхха моттигаш я. 26 доккхийча цIеноех дика оценка йолаш 11 мара дIаденнадац, хIаьта тIехдика оценка йолаш цхьаккха цIа а дIаденнадац. Лакха ба гIишлош хьалъярах цIабода мах.

Нов. Брыксина теркам тIабохийт коммунальни объекташ хьалъяр тIехьадисарна а, хIаьта города водоснабжени дика ца хиларна а. Республикан совнархозо чернореченски хьастех пайда эцарна эшаш йола мероприятеш кхоачашъяц.

— Укх шера тха Министерстве, — аьлар унахщенолораяра министро нов. Дагаевс, — 16 объект хьалъе лаьрхIа яр, цхьабакъда царех цаI мара хьалъяь яьннаяц. Больницаш хьалъяр во лел. Больницаш, хьалъярна дIахийцача ахчах кIезига пайда эц. «Чечингстрой» тресто ладара лоаттаю балхашта контроль. Цо болх во белга дувца дукха ха а я, цхьабакъда болх тоабеш-м яц из. Цу треста строителашта юкъера кхетама болх волел. Цхьан стройке со йолаш, программа сихагIа кхоачашъярга строителаш тIахьехаш дола цаI плакат, цаI лозунг бIаргайовнзар сона.

Эсала лел планаца белгалъяь объекташ проектни документацеца Iалашъяр, цо юхатетт гIишлонаш хьалъяр. Нов. Дагаевс белгалдир дуккха дарбани берийи учрежденеш хьалъе лаьрхIача совнархозо из болх ладара белга.

ССКП МагIалбикан горкома секретарь нов. Аванесовс ший къамаьлаца белгалдир МагIалбике нах чубаха цIенош хьал дара хьалаш. Цо аьлар, МагIалбикан нефтяникаш чIоагIа нах чубаха цIенош эшаш ба аьнна. Цхьабакъда городе нах чубаха цIенош хьалделга чIоагIа во лел. Иштта 1957 шера эксплуатаце дIаденнад деррига а 550 квадратни метр цIенош. Партен горкомои Горисполкомои нах чубаха цIенош хьалдара итт шера йола план оттаяьй. Цу планах укх шера хьалдаь хила деза 4 эзар квадратни метр гаргга нах чубаха цIенош. Цхьабакъда уж балхаш сов ладара лел.

Цхьайола объекташ, хьалъеш латта массехк шу даьннад. Партен горкомои горисполкомои боаггIача бесса теркам бац моттигера строительни материалаш кийчъяра деша а. Во вIашагIъеллай материально-технически снабжени. Соахкалаца нефтепромыслови управлений ший кирпични завод йолаш яр, цо города эшараш Iалаш а дора. Укх сахьате завод совнархоза дIаенна я. Цо йолаяьй завода реконструкци е, из маца чакхъярга хувш а яц.

Цемент, хьу эш аьнна МагIалбико тела заявкаш дика кхоачашъяц, газови трубаши газови аппаратуреи лоадам болаш хьажаяц. Хьуна метал железобетон ахийта йишйолаш моттигаш дукха я, цхьабакъда, цу бетона эша кагий герга аьшк ахац нефтепромыслови управленега. Къаьст-къаьстача наха шоашта гIирсаш хьалдеча метте кхы а вогIа да гIулакхаш. Юрташка гIирсаш деш болча наха материалаш лоаттаю кооперацес, городерчар йоакхо еш цхьаккха а вац. МагIалбике газ йилла трубаш а вентилаш а иштта кхыйола хIамаш эца а моттиг яц.

«Сельстрой» яхаш трест я республике. «Ингушски» совхозе бахача наха пхиаш цIенош а, баьч а, столови а, кхы гIирсаш а де деззш яр из трест, цхьабакъда, цу совхозе цо хIанзолца хьа даь хIама дац.

Дош лу Ленински райисполкома председатела нов. **Минаева.**

Нов. Минаевс йоах, чIоагIъяьча графиках районе хьадаь дIадала дезаш 18147 квадратни метр наха чуIе цIенош дар. Райсовета сессес иийцай из график. ГIишлонаш еча а боахаман а организацешца дага а даьнна 1958-ча шера 20 эзар квадратни метр чуIе цIенош нахага дIакхачийта лаьрхIад оаха. Ялх бетта йола план 107 процент кхоачашъяьй. 3789 квадратни метр хулаш дола ши цIа кхы а дIалургдолаш да июль бетта.

Наха чуIе а культурно-бытовой а гIирсаш хьалдарна йола планаш кхоачашъяр духьа хIара хьадеча цIенга хьожаш райисполкома членаш, депутаташ ба. Нов. Минаевс цIена хьабувц «Чечингстрой» треста болх, къаьстта цун № 1 йолча Попов керте латтача строительни управленен болх. Наха чуIе цIенош, бани, детсад, школа хьаелга цар меха леладара бахьан долаш цо критика йир цу управленена доале латтарашта. Ташкалински поселке бахача къахьегамхоша кхайкадаьдар укх шера поселканна теплофикаци йинза ярг ца хилари дуккха котельнеш ехкаш ахчаш доаде доагIаш ца хилари. Бакъда, совнархоз из дош къоастадеш яц. Ший къамаьл йистедоалаш нов. Минаевс аьлар, наха чуIе цIенош а культурно-бытовой гIишлонаш а хьаелга сихагIа леладе декхар тIайийцад строителаша, аьнан, партен Горкома бюрос чIоагIъяь план кхоачашъелга Iалашдарна.

— Тха района гIишлошъераша йоах цо республикан берригача гIишлошъерашка кхайкарал дир нах чубаха цIеноши культурни-вахара объекташи, ханал хьалха хьалъяь йистеяхара, шоай дIабода мах чукъанахьа баккхара, балха дикал лакхъяра духьа социалистически яхь йоаржае уж тIахьехаш. Из тIахьехам хьаллаца беза.

Нах чубаха цIеноши культурни-вахара объекташи хьалъелга укх шера во лелара бехк тIабилла беза партен обкоманна а НГIАССР Министрий Советанна а, — аьлар Грозненски райисполкома председатела нов. **Дудника.** Моттигашка оаха а кIезига теркам бу цу деша. ДIадахача шера тха районе хьалдаьдар 1.170 цIа, хIаьта укх шера хьалхарча ахшера 115 цIа мара даьдац. Укх шера оаха хьалде доладаьд нах чубаха 765 цIа, «Новый быт» яхача колхозе 350 моттиг йола клуб, 1-гIа Мая цIерахча колхозе 400 моттиг йола клуб. Уж объекташ хьалъю колхозий гIишлошъерий бригадаша. ГIишлошъеча тресташка диллача, цар юрташка бокъонца де дезача тайпара дац балхаш. Къаьстта школаш во хьалъю «Чечингстрой».

Материалаш ца тоъаро сецаду наьха шоай цIенош хьалделга. Оаха кхоачаш хьа ца эцаш йисай дукха хьу тховна тIаехка кирпишк. вIалла а лац тхона пенаш дотта кирпишк. ДукхагIа уйла тIаяхийта еза юрташка гIишлош хьалъярна. ХIанзарчоа холуш дац из. ХIанз колхозашка дика бригадаш я дика гIишлош хьалъе ховш. Цхьабакъда колхозашта новкъостал де деза гIишлоний материалашца.

Нах чубахеи культурни-вахареи гIишлош хьалъяра толам, — йоах совнархоза № 1 йолча кирпишкий завода керттерча инженеро нов. **Буцыгинас,** — стройкаш материалашца Iалашъярга хьажжаь хургда дукхагIа долча даькъе. Ца ловш дале а гIишлоний материалий промышленностан дукхача предприятеша кирпишкаш, кIир, кхыйола материалаш хьаяра гIулакх во леладу. Йолча торонех бизза пайда эцац. Из дашха йиш я доал кхоачам болаш ца дарца, планировани во вIашагIъйлларца. Масала, июне № 1 йола завод ремонта соцайир, цхьабакъда гIишлонаш яреи гIишлоний материалийи управленес цун лоархIам ца барах заводо бетта йоагIа план 50 процент мара кхоачашъяьяц.

Управленес харцахьа планировани ю алапен фондашта, цудухьа болхлоша бетта доаха алапеш каст-каста хувцалу. ХIанз завода эшаш дукха болхлой ба бокъонца тоъал кадраш яларе, цунна могардар йолаш йолча мощносташ тIа кирпишк 30—40 процент дукхагIа хьае.

Нов. Буцыгинас предложени йоалайир республике гIишлоний материалий цхьа трест йилла аьнна. Цо цунна хетачох предприятей болх тоабе торо хулийтаргья.

Вай республике йоккха уйла тIаухийт колкаш лелаяр дегIадоладарна, — йоах чхьагIара-коньячни треста управляюще нов. **Корецкес.** — Хьаяьй керда совхозаш. Укх шера совхзоашка гIишлошъярна хьоажадаьд 50 миллион сом. Ца ловш дале а, уж гIишлош хьалъе тIадилла № 12 йола трест цу гIулакхага шоллагIча аргIан гIулакхага санна хьеж. Ахшера нах чубаха цIенош дара план 29 процент, хIаьта промышленни объекташ хьалъяра план 3 процент мара кхоачашъяьяц.

Нов. Корецкес № 12 йолча треста кулгалхошта критика ю совхозашка гIирсаш хьалдарга уж харцахьа хьожаш хиларах, хIаьта балхаш сихагIа дергдолаш де дезар делга дех совнархозагара. Ший ханнахьа совхозашка нах чубаха а промышленни а объекташ хьалъяь йистеяхарга хьажжаь хургда республике комсаш лелаелга дегIадар.

«Сельстрой» керттерча инженеро нов. **Исламовс** бакъдир, хьалхарча ахшера тресто болх во баь хилар. Ахшера йола гIишлошъяра программа 31 процент мара кхоачашъяьяц. Из дашха йиш я, керттерча даькъе республикан юрта боахаман Министерствоси Министрий Советои кердача трестанна организационни дешаш къестаде, шоай доалахьара производственни база хьае, гIишлоний материалашца Iалашбе новкъостал во деш хиларца. Хьалхарча ахшера планах хила езачул иттазза кIезигагIа хьайийцар хьу. Цу тайпарча хьал тIа да цемент, турбаш, тховна техка, кхыйола материалаш хьаийяр. Юрта боахаман Министерствон капитальни гIишлонаш яра управленес трест ший ханнахьа Iалашъяц проектно-сметни документашца.

Тха балхаца дукха кхоачамбоацараш да, гIишлошъяра дикал хIанз а лоха я, цхьабакъда оаха, — йоах нов. Исламовс, — де дезар ду уж кхоачамбоацараш дIадаха, 1958 шера план кхоачашъе. Уж декхараш тресто кхоачашдергда нагахьа санна республикан юрта боахаман Министерствоси Министрий Советои хиланза дардоаца новкъостал дойя.

Культуран Министра нов. **Татаевс** «Чечингстрой» треста управляющена нов. Черноярвени № 12 йолча треста управляющена нов. Пачулияна критика йир республикан городашкеи юрташкеи культуран учрежденеш хьалъярна цар уйла тIа ца йохийташ хиларах. № 12 йолча трестанна тIадиллад драматически театр хьалделга, цхьабакъда хIанзарчоа ши миллион сомах дIадахийтар 380 эзар сом мара дац. Цу тайпарча темпашца лел телецентр хьалъелга.

Къаьстта во да «Чеченгстрой» балхаш деча объекташка. ГIишлош хьалъяра ханаш телхаю, балха дикал лоха я. 30 апреле тресто хьакхайдир Гудермесски районе культуран ЦIа хьалдаь даьннад аьнна, цхьабакъда комиссес из объект хьаэцанзар, дуккха а кхоачамбоацараш хиннадь. Тресто дош деннадар кхоачаш ца даьраш чехкка де аьнна, цхьабакъда хIанз а хIама даьдац.

№ 12 йолча треста управляющес нов. Пачулияс хоам бир гIишлошъяра — монтажни балхий ахшерара план 104,5 процент кхоачашъяь хилар, цхьабакъда балха юкъе дукха кхоачамбоацараш да, балха дикал цхьайолча хана лоха я.

Нов. Пачулияс гIоттадир тресто производственни база дIахо а чIоагIъе езаш хилара дош. Объекташ гIишлоний материалашцеи хIамашцеи алашъелга тоаде деза, подсобни предприятей производственни низ лакхбе беза, гIишлоний механизмай парк дукхагIа е еза.

Пленуме дакъалоацаш хиннараштa цхьаккха а тоам хиланзар «Чечингстрой» треста управляюще нов. **Чернояровс** даьча къамаьлах, цунна дашха маганзар тресто болх во хIана бу, гIишлоний управлений бохл тоабарна гIишлонаш хьалъяра темпай а дикала а паччахьалкхен заданеш ший ханнахьа кхоачашъярна треста кулгалхой практически фу де лаьрхIа ба кхетаргволаш хьаала ханзар.

Дийцача дешаех пленумо шерра решенеш йир.

Паччахьалкхен лоархIам бола гIулакх

Ялх бутт баьлча вай паччахьалкхен бахача наьха Ерригсоюзни перепись йолалургья. Из гIулакх паччахьалкхен боккха лоархIам болаш да. Баха нах лоархIаш дIаязбар эшаш да советски паччахьалкхен административни, боахама, культурни дерригача доакъошта.

Баха нах мелаб ца хайча, цун состав мишта а уж баха мишта дIанийсбаьб а ца хайча вIалла а де йиш яц промышленни юртбоахамеи продукци дегIайоалаярна бакъахьа планировани елгеи халкъа материальни культурнии лоаттам айбелгеи.

ХIанзарча общество дегIаяра хана баха нах лоархIаш дIаязбар эшаш а хиланза даргдоацаш а да производство а деррига общественни вахар а лертIа лелар вIашагIдолларна.

Сийлахь — Йоккха Октябрьски социалистически революци хинначул тIехьагIа советски паччахьалкхене перепись яьй 1920, 1926, 1939 шерашка.

Ховш долчох цу хана денз дуккха лоархIамера гIулакхаш хиннад, — сийлахь — боккха Даьхен тIом, 5-ча 6-чеи пятилеткай шерашка промышленни юртбоахамеи производство вIалла ца хиннача тайпара дегIаяр, советски наьха вахареи культурнии хьал дегIадар, дуне тIемах лорадарна а халкъаш дегIаухаш дIахьалха ахарна а къовсам лелабеча халкъашта юкъе лакхденнад Советски Союза сий.

Уж деррига гIулакхаш белгалдаь хьахьокхаргда Ерригсоюзни перепись яьча материаламаштIа.

Цун программа оттаяьй, социалистически паччахьалкхенна промышленности юртбоахами планаца шербарна эша гIулакхаш харна, нах баха цIенош, больницаш, школаш кинотеатраш, столовеш, магазинаш, тIонаькъаш а машиннаькъаш а, иштта советски наьха материальни а культуран — вахара а хьалаш диках тоадарна мел эша кхы гIулакхаш дарна бахача наьха лоархIам бар эшарца.

Цунах латт социалистически мехкашкеи капиталистически мехкашкеи баха нах лоархIаш дIаязбара переписага диллача йола ший овлангара эргало, нах лоархIаш дIаязбеш монополеша наьха вахара хьал айдарна а доацаш шоай пайдаш айдара гIулакх лерхI.

Нохч-ГIалгIай республике баха нах дIаязбар чакхдаккхарна хьа а леха Iомаве веза ши эзар счетчики инструктор-контролери.

Нах дIаязбеча ханна счетчикаш шоай балхашкара мукъабоахаргба 18 дийнахь царна доагIа алапий а долаш кхы тIа 200 сом а луш, хIаьта инструкторaш контралераш 29 дийнахь балхах мукъабоахаргба кхы тIа 300 сом а луш.

Нах лоархIаш дIаязбеча дакъа лоацараш къоастабари уж чIоагIбари дергда 1958 шера сентябрь бетта денз ноябрь беттага кхаччалца, институтийи техникумийи хьехархой, студенташ, предприятейи советски учрежденейи болхлой, гIулакхера нах, совхозийи РТС-и болхлой, колхозхой цу гIулакха къоастабеш.

Баха нах лоархIаш дIаязбар массайолча моттигашка чакхдоаккхаргда 8 дийнахь 1959 шера 15-ча январе денз 22-ча январага кхаччалца. Цу ханна республикан городийи юртийи беррига нах бахача чакхбаргба счетчикаш, хIара сагага хаттараш деш гражданаша тинна жопаш переписной листаш тIа дIа а яздергда.

Переписной листа хаттараш лаьрхIа да: — сега ха, дезал болаш ва, вац, къамах малав, наьна мотт малагIа ба, мел дийшаь ва, мача болх беш а малагIа болх беш ва а харна, цун массаза ваха моттиг а ханна ваха моттиг а хара, малагIа паччахьалкхен гражданин ва харна.

Перепись чакхъялар хургда, цу лоархIамерча гIулакха бахача наха лоархIам барга хьажжа, переписной листа хаттарашта бакъахьа жопаш теларга хьажжа а переписа беррига нах чулацарга а хьажжа.

Баха нах бизза, бIаь процент перепись еча хана чулацарна а хIара хаттар даьчунгара нийса жопаш хилийтарна а вай республике хIанзехьа а болх беш я переписа новкъостленна йола 240 комисси, царна юкъе 860 саг а волаш. Цу комиссешта хьалхашка латта лоархIаме дола гIулакх да, хIара сагага перепись яра порядок а декхараш а хайтар, из гIулакх чакхдаккханза дардоацилга а, бахача наха санна паччахьалкхенна а хьаьт долаш из гIулакх хилар кхетадар.

Л. ПУЩИН,

Доазол дехьарча доттагIашцара переписка

«Дукха деза тха новкъостий! Шуца доттагIал тоха, переписка лелае чIогIа безам бар тха. Тхо тешаш да оаш тхоца айхха доттагIал дерт-хиларах, кастта шун Iалальмате дикача кагирхошца вахар, опыт, дешар вай вIаши довзийтарг хиларах», яхаш яздьдар Чехословацки Республикан Иглавски экономически техникума студенташа Грозненски статистически техникума студенташка. Иштта дIайолаелар грозненски чехословацкии студенташта юкъера доттагIлен, сакъердаме переписка. Город Иглавера эггара хьалхагIа письмо кхьчар студентага Дошукаев Вахидага. Цунга яздора Котехова Ярослава яхачо:

«Массехк ди хьалхагIа хьогара доттагIлен письмо кхьчар тха классага. Учительницо классе тхона Iо а дийша, сога хьаделар из письмо, аз хьога юха письмо а яздергдолаш, хьоца переписка а лелаергйолаш. Хьамсара, гаьнара доттагIа Вахид! Котехова Ярослава я са цIи. Экономически техникума шоллагIча классе дешаш я со. Соца цхьана дешаш йиша а я са Вера яхаш. Шола яь я тхо шиъ. Са да гIулакхера саг ва, нана заводе болх беш я. «ЦIеча Эскара» майдане я тха техникум. Тха классе 33 йиIиги 6 кIаьнки ва, чIогIа доттагIал долаш дах тхо. Оаха Iомаду чехийн эрсийн меттaш, математика, физика, хими, географи, истори, технологи, бухгалтерски учет, стенографи. Техникума общественни вахара юкъе дика дакъа лоац аз, кагирхой чешски союза председателал хержай со. Аз а са йишас а дика деш оаха. Со чIогIа гIадъяха я са Даьхен доазол арахьа вахаш, соца переписка лелае безам болаш доттагIа хиларах. Чехословацкии Советскии доттагIал санна чIогIа вай шинне переписка хургхиларах тешаш я со. Хьа доттагIа Ярослава».

Дукха ха ялалехьа ший фотокарточка чу а делла письмо дIахьийтар Вахида Ярославага. Вахида даьганаьнага, гаргарча нахага, техникумерча доттагIашка моаршал а дайташ письмо яздир Ярославас. Иштта дIадоладелар советскии чехословацкии кагийрхошта юкъера доттагIал.

Чехословакерча кагийрхошца хинна ца Iеш, кхыча мехкашкарча кагийрхошца а доттагIал леладу вай республикан кагирхоша.

Массехк шу да города Грознен 21-ча школен ученица Карасева Людас Цао Чунь-Мей яхача китайски ученицаца переписка лелаю. Китайски Халкъа Республикерча Куньмин яхача городе яхаш я из. Китайски доттагIчо советски школьницага язду ший яхарах, дешарах, дезалах, ший новкъостех. Цу школен дешархоша китайски берашца переписка лелаю, хIанз. СовгIаташ, альбомаш, фотографеш, плакаташ, дешара отличникий портреташ вIаши дIа-юха кхухьийт цар.

Китаерча Лю Синь-Мин яхача зIамигача доттагIчунгара шийга письмо деча чIогIа декхарийла ваха хьайзар 22-ча школен 6-ча классе деша вагIа Майоров Миша. Китайски меттала яздаь дар письмо. Кастта шоллагIа а кхоалагIа а письмо дера. Доакъазала санна, цу хана Грозне нефтеперерабатывающи заводашка практике ухача китайски новкъостех саг вацар. Кхы уж письмош деша саг а ца кораваь, Москверча бераштеи кхе летаьча кагирхоштеи йолча радиовещанен керттерча редакце дахьийтар Мишас письмо. Цигара письмон перевод ейтар цунна.

«Моаршал дайт аз хьога дукха веза доттагIа Миша! Дешарца Iа толамаш дахар а лов сона. Тахан тха отряд зоологически парке йода. Бассейна кIоаг боаккхаргба оаха цига. Из тха общественни болх ба. Из болх беш чIогIа пайданера гIулакх а керда хIама а Iомаду оаха. Масала кабуц ата а боамби гулбе а Iомаделар тхо. Эстафетана кийчлуш да тхо хIанз. Цхьа группа город Ланьчжоу гIоргья. Хуанхэ яхача хил дехьа даьннад тхо. Дешара гIулакх хьай дика лел яхаш язду Iа. Хьох хьог со. Са дIайха моаршал да хьога, города Грознен берашка доттагIлен моаршал дIа а ле», яхаш яздора цунга кердача доттагIчо.

Машиннаькъа № 6 йолча школерча дешархой йоккхача группо переписка лелаю Германски Демократически Республикан а Болгарен Халкъа Республикан а школьникашца.

Цкъа Ростокера письмо дера цу школен ийслагIча классе деша багIача дешархошка. Школьни линейка тIа Кучкаев Рафика Iодийшар немций меттала яздаь письмо, хIаьта эрсий меттала перевод йир Погосян Любас.

«Шун адрес деннадар тхона советски цхьан салтечо. Цу адресах шуга письмо яздир оаха, шуца доттагIал тоха дага долаш. Тха классе 39 дешархо ва. ПхелагIа шу да оаха эрсий мотт Iомабу. Германски Демократически Республике эггара дикагIа йола школа я тха яр, массайола тайпа кружокаш я тха: спортивни, шахматни, математически. Шоай Даьхенах, шоай школах язде тхога. Оаш мишта деш, шо мишта дах, мукъа йоаккхача хана оаш фу ду хар ловра тхона. Оаш тхога немций меттала язде, оаха шуга эрсий меттала яздергда. «А» яхача ийслагIча классо тIадилларах письмо яздаь Ирмшер Христианаси Шмидт Мартинеи», яхаш яздора шоай письмо тIа немций бераша.

Бераша хьалхагIа цхьа письмо дахьийтар Ростокински школе дерриганеша а юкъарал яздаь, хIаьта цул тIехьагIа хIаране ше язде доладир немецки доттагIашка письмош.

Цу школен ворхIлагIча классерча дешархоша сакъердаме переписка лелаю Болгарерча берашца. Цу переписках язъяь статья яр «Народна младеж» яхача Болгарен кагирхой Центральни газета тIа.

Шоай письмош тIа дукха хIамаш язду Грозненерча дешархоша. Цар язду шоай город мишта тоалу, хьалъеш латтача школех, культурно-просветительни учрежденех, шоай даьшананоша, вежараша, йижараша доахача къахьегама толамех, иштта кхыдарех а.

С. ВОРОНИН.

Укх денношка чуийца баргба ялат

Сунженски района XX партсъезда цIерах йола колхоз, районе дикагIа кийчъеннаяр укх шерара ялат чуэца. Шоай ханнахьа, ялат чуэца доладалехьа тоаяь кийчйир 12 комбайн, 8 жатка, 18 гусенични а чархаш йола а трактор. Цул совгIа, Кубански юртбоахаман къахьегамхоша санна жаткаши комбайнаши кийчйир Iодижаь ялат манталашта духьала урувттаду шодаши, из дикагIа хьакха шолха мангалаши а дехка.

23 июне йолаелар колхоз мукх хьакха. Дикеи ца бойташи чуийцаб 683 гектара тIара мукх. Цунах 600 гектар раздельни способах хьекхаб. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 18—20 центнер ялат даьннад.

Гурахьа дIадийнача 2364 гектар кIих чуийца даьннад 1021 гектар, царех 705 гектар раздельни способах хьекхад. Раздельни способах ялат чуэцар дукха а пайданегIа хилар цIаьхха а гучадаьлар цу колхоза балхах. Цу способах хьекхаьча кIин хIара гектара тIара 22 центнер ялат доал, вешта хьекхаьча моттигера 18,7 центнер мара ца доалача. Пачхаьлкхенна ялат дIадалара план (хьажкIаш йоацаш), кхоачашъяьй колхозо. ДIаденнад 16650 центнер ялат, хIаьта дIахо дIалуш а латт.

8—10 балха дийнахьа дерриге а ялат чуэца, аьнна района механизаторанна баь хинна лоархIам тIехьабаьккхаб хIанз латтача йоачанои михо чIоагIа Iодужадаь ялат хилорои. ХIаьта а, сихеи дикеи ялат чуэцаш дуккха механизатораш ба колхозе. Царех ва комбайнер Никонов Г. И. Цо РСМ-8 яхача комбайнаца балха пхе дийнахьа чуийцад 103 гектар кIа (хIара дийнахьа 20,5 гектар, нормах 13 гектар йоагIача), цу кхай тIара даьккхад 1835 центнер ялат. Иззамоча комбайна тIа болх беча Трушкин Ивана 5 дийнахьа 105 гектара тIара ялат чуийцад (21 гектар дийнахьа) 1950 центнер ялат а оардаш, Болотов Ивана 100 гектар чуийцай дийнахьа 20 гектар а хьоккхаш, цу тIара хьадаьннад 1790 центнер ялат.

ХIанз латта ха Iалальмате бехктокхаме йолга ховш болх бу машинисто Чечелев Иванеи тракториста Ефремовси. Цар хьекхаьд шоашкарча рядовой жаткаца 5 дийнахьа 154 гектар ялат (нормах 14 гектар йоагIача, хIара дийнахьа 31 гектар). Шоашкарча агрегатаца цу хана чухь 150 гектар ялат хьекхаьд жаткан машиниста Лобанов Викторей тракториста Лунев Василей. Дуккха ба иштта дикеи хьаьналеи къахьегаш болхлой. Царна дика йовз ялат сихагIа чуэцаро луш йола паргIато.

ХIанз укх сахьате ерриге а механизмаши юртбоахаман машинаши дика тоаеннеи болх бе кийчеи я. Йоачан дIаайенна 2—3 ди далалехьа ялат чуийца яргъя колхоза коллектив.

ЯСИНЕЦКАЯ Л. П.
Сунженски райисполкома юртбоахаман инспекце начальник.

Нефтяной института студенташ практикера цIабаьхкаб

Нефтяной института 4 курсера геологаши теофизикаши кхаь кIиран Черноречье учебни практике хилар. Практика дика чакхъяьлар. Студенташа аппаратура а, хIаьта нефта тохкамаш дара методаш а Iомайир. Практикас дикка чIоагIдир студенташа теоретически дийшар.

А. МАЛЬСАГОВ,
нефтяной института студент.

Наьсарен юкъерча школан юннатий балха опыт

Ховш ма дий къахьегамо школьни коллектив кхотаярал совгIа, берий оамалаш тоаелга: чIоагIлу доттагIал, тоалу дисциплина.

Сай статьяца лоацца ювца безам ба са Наьсарен юкъерча школан юннатий балха опыт. Къонача натуралисташа болх бе къоастаяьр школера учебно-опытни участок яр. Цул совгIа юннаташа тIаийцар школан территори гаьнаш а егIа хозъе аьнна.

Школера учебно-опытни участок 1,3 гектар яр. Цу лаьттан тIа дIайийна яр хьажкIа, тайп-тайпара овощаш, егIаяр декоративни гаьнаш. БIаьстан балхаш дир V, VII классий дешархоша юртбоахаман практиках йола шоай планови занятеш йолча хана. Цхьабакъда, керттера балхаш хIара денна занятеш йистеяьнначул тIехьагIа участке къахьегаш хиннача юннаташа дир.

Юннатий тайп-тайпарча юртбоахаман културай сорташта тохкамаш а дир оаха. Кхаь сортах йола помидораши коартоли дIа а йийна, царга хьийжар тхо. ХIаьта укх темаех опыташ а оттайир оаха: «Нежинский» яхача сортах йола нарсаш хьалхеи тIехьеи дIаеро уж хьувкъарна малагIа Iоткъам бу»; «Фу кхача эш хьажкIашта»; «ЦхьоалагIча сортах йола кабуц шозза дIаеро фу пайда лу».

Опыташа хьахьекхачоах лаьттан перегнойни кхабилгашка дикагIа хьалтIайоал рассада. Дешархой шоаш Iомабелар кхабилгаш хьае. Цу гIулакха оаха вIашагIтохар 2 дакъа кхашкара лаьтта, 3 дакъа перегной, 1 дакъа доахан кхо, кIеззига дахчан йокъ. Иштта кийчъяь кхабилгаш кхона тIа гIолла хьаьрцача лаьттан тIа цхьан рама кIал 200 йолаш парника чу оттайора. Цу кхабилгашка дIаегIа рассада сихха детIайоагIар.

Оаха моллагIа цхьа культура дIа ца ювш лаьттан чIегилг йитанзар участке.

Участке дIайийна хIамаш хьалтIаяла йола ма еллингехьа а, дешархой дог айделар, хIана аьлча цар кулгаша дIайийна хIамаш яр уж, цу ялата даьй а уж бар. Дешархоша шоаш дIайийна хIамаш йовр кхераш, царна дикагIа гIулакх де а болабелар, царна гонахьа карт езилга теркал а дир.

Школан территоре гаьнаш йогIарна шоашта саженцаш эшаргйолга а ховш, бераша дIаегIар саженцей питомник а. Саженцашта бераша дика гIулакх ду уж дIаегIача деношка денз. Гурахьа питомника чура хьа а яьха, эшшача дIайогIа шортта гаьнаш хургья тха школе.

Бераша болх шишша цхьана волаш бу. Иштта аьттув болашагIа хетт царна къахьега. Цхьана болх беча шин юннатах звено лоархI оаха. Звенон болх дикеи вои хилар къаст баьча балха дикалга хьажжа. Ше-ше хьалхаяла гIерташ звеноша шоайла яхь лелаю. ДикагIа къахьийгачарна школан дирекцес премеш тийлар. Царех ба Гиреев Назир-Махьмад, Шамсуддинова Рая, Пархоменко В. кхыбараш.

Юртбоахаман тайп-тайпара балхаш дар дешархошта чIоагIа пайдане да: биологех шоаш Iомадаьр дицлац, вахар дикагIа а довз. ХIаьта из керттерадар да.

ТИБИЛОВА Агнесса Алихановна,
Наьсарен юкъерча школан юртбоахама практикума хьехархо.

ФЕЛЬЕТОН „Дика дог долаш саг ва“

— Науре воагIар хьатIаха, — аьнна цIогIа техар № ГЗ 86-34 йолча автобуса тIарча шофера Александр Барковс 7 июле, дийнахьа 11 сахьат доаллаш. Бакъда, Науре баха безараш, дукхагIа хилар автобуса чу йолча моттигел — цу чу 26 моттиг мара яц, хIаьта ваха везараш 30-нел совгIа саг ва.

— Шофер, оаха фу дерд-хьогI хIанз? Моттиг еце а оаха бизза мах а лург ма бар хьона, сихха Науре а Калиновске а кхачадезар тха, — аьнна дехар дир билеташ доацача пассажираша.

— Оаха фу дергда, яхар фуд? ХьатIаховшаргда-кх. Готта яле а тарлургда вай. Шо санна «кIалбисача» наха кIезига даьдац аз «новкъостал».

Цкъарча юхьига «дог дика долаш саг» хеталу Барковх. Саггота шоай гIулакха баха безача наха-м хIаьтавета а хет цо дечох доккха гIулакх. Цхьабакъда цхьаькхане уйла яц цо — шийна совнагIа шай-кай яккхар духьа, гIулакха болхаш бола нах, хIара юрта автобус сеца а еш ше тIехьа бахар датадатIац. Иштта шийна йолча гIойленна, кхача везача ханал цхьа сахьат тIехьа а ваьнна, вена Науре кхаьчар вай «дика дог долаш саг ва» яхар.

Чехкка чайне дIачуваха хIама а кхаьлла, кхо сахьат дала пхийтта минут эшаш Наурера юхавийрзар из.

Тхьовра Грозне хинна сурт эттар шофера хьалхашка Наурера юха верза вийзача а. Бакъда укхаза дукхагIа хилар «дика дог долча сага», детIала баха безам бараш.

иззача бокъонах а маьхах а шоашта билеташ а ийца паргIатта Грозне баха безам болаш хинна пассажираш цецбаьннача багIийсар Барков «ший» автобуса билет доацараш тIаховшабе волавелча.

ХIаранегара «шийна доагIар» хьа а эцаш, балеташ доаца нах автобуса чу хьалчу тетташ вар вай новкъост.

Iоха моттиг ца хилча мича бахьа воал хьо ераш, аьнна чурча пассажираша шийта хьаттача. — Шоашта къе хетар цавоагIаш Iе а мегаргва шоана! — йоах цо башха цу къамаьла шек а воацаш.

Фу хьал хургда мотт, шоана, пассажирашка 26 сага мара моттиг йоацача автобуса чу доагача ахкан дIайхача дийнахьа 44 саг чухоавича?

— Вай водитель башха пассажирех эхьхеташи законех бехк хеташи ва мотташ вац со, — йоах «Красное Знамя» яхача колхозерча А. С. Дегтяревс, — цхьаьккха Iаьдалгахьара тIахьожам а боацаш цо доаккхар миссел ахча-м профессоро а доаккхий-хьогI?

Эхь доадаь шоферо киса цехкаш дола ахча паччахьалкхен киса а даха халкъа боахам тоабарга гIоргдола а пассажирашка паргIатта лела йиш хургйола я никъ лаха хьажача мегаргвар № 1 АТК начальник вола н. Гназенберт.

Грозненеи Наураи юкъерча бувзама тоъал я хIанз цига лелаш йола автобусаш. Бакъда цу шин пункттанна юкъе ядача юрташкара пассажираш хьатIакхийтача гаьнна кхоачамбац цар.

ЗIамагIча автобусашта меттел йоккхагIа яраш а хьожаяь, Грозненеи Наураи юкъерча пунктaшкара тIахувшача нахага билеташ дохкарна кондуктор оттавича а мегаргвар.

Ал. ЗОРКИЙ.

Хьалха латта гIишлоний управлени

Нохч-ГIалгIай республике лоархIамегIа ярех цхьа участок я гIишлошъер. Цу гIулакха боккха лоархIам беш ба вай партес, гаргарча 10—12 шера наха чубаха цIенош ца тоар дIадаккха аьнна баь соцам. Доккха декхар тIадож вай республикан гIишлошъеча организацешта а из соцам кхоачашбеш.

Ший декхар довзаши наха чубаха дукхагIа квартираш яларнеи къовсам лоаттабеш я Грозненски 12-ча стройтреста № 3 йола гIишлони-монтажни управлени.

Тайп-тайпара профессеш йола эрсий, украинцаш, эрмалой, молдаванаш, нохчий, гIалгIай, иштта кхыча къамех нах ба управлене къахьегаш. Цар кулгаш да наха чубаха цIеноши културан-вахара а промышленни а объекташи хьалъераш.

Укх деношка бIаьш болча болхлошта инженерно - технически болхлошта юкъе шерра яхь яьржай Грозни йилла 140 шуи, Грозне бIаь дийнахьа тIом лаьтта 40 шуи дизарга а, гIишлошъери ди хьа тIа кхачарга а сийленца бахарна. Къахьегамхоша уж деношт дездергда 10—11 августе.

Дог гIоздаьнача коллективо тIаийцад лакхара декхараш: ворхI бетта йола план йиллача ханал 10 ди хьалха, 20 июле кхоачашъе, ворхI эзари ши бIаьи квадратни метр чубаха цIенош наха дала, Карабулак—Грозни яхача газопроводах 20 километр трубаш яхка, денгара-денга болх сихбеш дIабахьа.

Цу коллективо укх шера хьалхарча 6 бетта йола гIишлоний-монтажни задани 112 процентни наха чуIе цIенош хьалдар 109 процентни кхоачашъяьй, хIаьта, цу 6 бетта баь пайда цхьа миллиони 32 эзар сомий хиннаб. Балха планаш тIехкхоачашъярах из коллектив республикан сийлен доска тIа яьхай хIара бетта. 12-ча треста дIа-юха тела ЦIе байракх лелаеш я кхоалагIча управленен коллектив.

Массехк бетта ца хаддаш хьалха латташ хьайоагIа коммунист Голодюк Александр Фёдорович керте латта прорабски участок. Цу участкерча, болхлоша укх шера хьалъяьй промыслан эша гIишлош Карабулакерча болхлошта чубаха цIенош.

Дика совгIат эдаргда Грозненерча мехкдаьттан института студенташа укх шера. Укх деношка хьалъяь йоалаш я ялх бIаь студент чувахаргвола общежити.

Коллектива юкъе дикагIа лоархIаш я Юркевича, Тищова, Шипанова, Ахмадова, Яхьяева, Алимова, иштта кхы барий бригадаш. Цу бригадаша хIара бетта 180—200 процент кхоачашъю шоай нормаш.

Донецки шахтера Мамайс баь кхайкам хьаллоацаш хIара дийнахьа шоай балха задани 220—250 процент кхоачашъеш бIаьш болхлой ба гIишлошъеча. Сий долаш къахьегаш ба производстве гIишлонаш яра специалисташ нохчийи-гIалгIийи. Гадоборшев Берснакъа, Ахмадов Ваха, Назаров Мурали, Бачаев Адам, сварщик Музаев. Шоай балха нормаш 150—200 процент кхоачашъю цар.

Кхы а дикагIа хургдар цу предприятен толамаш балха новкъа дараш сихагIа дIадаха вIаштIехьа доаларе. Эггара хьалха белгалдаккха деза стройкашка материалаш хьатIаозар, эша оатхалаш Iалашъяр, механизмаш, автотранспорт хилийтар боаккхача лоархIаме гIулакх долга. Ший ханнахьа из кхоачаш ца дарах хьабе болха боацаш болхлой бусаш моттигаш хиннай. ХIаьта даь даьнна цIенош «Спецмонтажуправленен» болх вIаштIехьа ца хиларца дIадала торо йоацаш хул.

М. ЦУРОВ.

Горпромкомбинато шоллагIча квартала план тIехкхоачашъяьй

Грозне я тайп-тайпара хIамаш тегаш йола промкомбинат. Из комбинат я кердача дикача техникаца кийчъяь, мастерий атта хIама тега йиш йолаш. Деррига уж гIулакхаш дика тоадаь хиларга хьажжа, хIара бет-бетта комбинато ший план тIехкхоачашъю. Цу комбинате я маIача наха а, кхалнаха а, берашта а тайп-тайпара барзкъаш тегаш № 1 йола модай ателье (нач. нов. Ляндрес Александр). Цигарча мастераша хьадаь барзкъаш дика хул масса хана. 1958 шу доладелча денз ерриге комбинате балха хьалха латт из ателье. ШоллагIча квартала план кхоачашъяьй цу ательес—валовой 113 проценти, товарни 115 проценти. Цаккха а сийлен доска тIара Iояхац барзкъаш тегача мастерий н.н. Олейник Николаеи, Эпендиева Азайи, Балаянц Арсенеи тайпан цIераш. Цар хIара бетта 150—250 процент кхоачашъю шоай нормаш.

Иштта комбинате дика лоархIаш шоай болх хIара бетта тIехдика лелабеш я массовой хIамаш тега нов. Алмазов Iаьла начальник вола цех. Цу цехерча болхлоша а кхоачашъяьй шоллагIча квартала план валовой продукцен 140 проценти, товарни продукцен 130 проценти, тегаш йола хIамаш дика а тег. Цехе барзкъаш дика тегарах а шоай план хIара бетта кхоачашъярах а комбинате цIи хезаь ба мастераш н.н. Мальсагова Хьава, Давлеттукаева Марина, Капустьян Валентина, иштта кхыбараш а. Цар а хIара бетта шоай нормаш 150—250 процент кхоачашъю. ХIанз июль бетта комбинатерча берригача болхлоша Грозни йилла 140 шу далара а БIаь дийнахьа лаьттача тIемай 40 шу далара а сийна кхы а лакхара декхараш тIаийцад.

Дика оттабаь ба комбинате полчтико-массовой болх. Партийни организаце хьалхле лелаеш хан-ханнахьа арадувлаш кхоъ пенгазет, къахьегама листовкаш а, сийлен а хьокхамий а доскаш да, деша керда газеташ а журналаш а да красни уголоке. Каст-кастта коммунисташа а комбината специалисташа а болхлошта юкъе еш цига тайп-тайпарча темаех лекцеш. Берригa болх комбинатерча специалисташта дика вIашагIболла харах а болхлоша шоай низ кхо ца беш болх дика лелабарах а шоллагIча квартала план тIехкхоачашъе йиш хилар комбината.

В. БОГАТЫРЕВ.

Бераша салоIа моттигаш

Вай Коммунистически партеси Советски правительствоси йоккха йоакхо ю берашка аьхки дикагIа салаIийтарна. Цу гIулакха хIара шера миллионаш сомаш ахча ух.

Укх шера гороно а «Красный молот» завода а детсадий деша аха ха йоаца 400 таргга бер дахад салаIа Iаьржача форда йисте. Дукха бераш да вай республикан юрташка а салоIаш. Юрташка Чишки, Серженьюрта, Подгорное кхычахьа а ца хаддаш екаш я деташ гIоздаьннача берий оазаш. Аьхки цар дика са а лоIаргда, унахцIено чIоагI а ергья, хIаьта гурахьа майрра деша даха йиш йолаш низ а боргба царга.

Теркам ца беш бисабац городе юхе бисаь дешархой а. Укхаза царна города доккхийча цIеной коашка хьайийлай пионерски лагераш. Цу лагерашка берашта тайп-тайпара сакъердаме ловзараш, экскурсеш кхыйола мероприятеш а хул.

Итт шу совгIа ха яьннай Ленински райисполкомо Кирова цIерах йолча културани салоIамеи парке зелени театра кхоллама кIал унахцIенон площадка хьа а елаш лелаю. Укх шера укхаза салоIаш 150 совгIа бер да. Царна дийнахьа кхозза даа хIама а тел, царна лаьрхIа библиотека а, лувча бассейн а я. Бераш чIоагIа раьза да цу гIулакхашта.

Р. Г. АРАКЕЛОВ,
Ленински района унахцIенон площадкан директор.

Тикашка йохка овощаш стандартни яц

Кердача овощешта йолча технически условеша дIадех овощаш ботанически сорта тара хила езилга: керда, ийттIа йоацаш, бIарчча, маьлхара яханза, цхьан тайпара. Цу тайпара яц Грозненски горпищеторга тикашка йохкаш йола овощаш.

Масала, горпищеторга № 103 йолча овощий тика чу 7 июле бохкаш маьлхара баха. 5—10 процент лаьтта юкъе дола хохаш, стандартах йоаца свекла, листаш IажагIа енна, бIеха, ийттIа кабуц яр.

Цу тайпара стандартах йоаца овощаш йохк № 142 йолча тика чу (завмаг. н. Каспаров), № 25, 15 йолча тикашка, центральни базара ларекашка.

Овощий ассортиментах овощаш йохкача 40 предприятешка йохкаш кабуц, морковь, свекла мара яц. Бохкаш хилац сьмарсаькх, керда нарсаш, хьалха кхача фрукташ, ягодаш, помидораш, коартолаш.

Уж деррига кхоачамбоацараш дика ховш ба горпищеторга кулгалхой, цхьабакъда из хьал тоадарна де дезар дац.

Мах беча организацеша хIанз а вIашагIделладац овощаш мишта я хьожаш поставщикагара хьаэцилга, транспортировка елга, овощай ассортимент шеръелга.

Грозненерча мах беча организацешка овощеш дIачутелача совхозий, колхозий кулгалхоша, мах беча организацей кулгалхоша дукхагIа уйла тIаяхийта еза овощеш дикагIа, стандартах йолаш яраш мара йохкаргйоацаш.

М. МУСАЕВ.

Ах шера план кхоачашъяьй

XX-ча съезда исторически соцамаш кхоачашдарна дика дакъа лоацаш я «Чечингстрой» треста Автотранспортни контoран коллектив. Цар керттера декхараш да гIишлонаш еча моттигашка материалаш дIакхахьар.

АТК коллективо гIишлоний материалаш дIакхахьарна йола ах шера план 102.3 процент кхоачашъяьй, вешта аьлча, планах 4 миллион тоннокилометр йоагIача 4 миллиони 92 эзари тоннокилометр яьй цар, хIаьта, июнь бетта план 120 процент кхоачашъяьй, 843.9 эзар тоннокилометр а еш.

Парка технически кийчон коэфициент планах 0.80 йоагIача 0.83 я, парках пайда эцара коэфициент ах шера 0.61 я. АТК коллективага уж толамаш доахаденнад болхлоша—шоферашеи ремонтникашеи партийни организацен хьалхленца дика овсарал йолаш болх барах. Дикача балхаца белгалбаьнна ба коммунисташ бола шофераш н.н. Меньхумов, Дауев, Коваленко, комсомольцаш н.н. Холявко, Арсамерзоев, кхыбараш.

Ах шера йола план дика чакхъяьначул тIехьагIа хIанз, коллектива хьалхашка доккха декхараш латт — 4,2 миллион тоннокилометр ен, парка пайда эцара коэфициент 0,68 хилийтеи, хIаьта наькъашка хулаш дола зуламаш кIезигагIа хилийтеи.

ШКИНЕВ К,
«Чечингстрой» треста АТК керттера инженер.

АргIан бюллетень

Нохч-ГIалгIай АССР-а юрта боахаман Министерствос арахийцай аргIан бюллетень.

Республикерча колхозашеи совхозашеи укх шера 25-ча июне тIа кхаччалца йолча хана ялат чуэцарах даьха толамаш дувц бюллетене тIа.

Бюллетена тIа белгалбаьха ба ялат чуэцаш хьалхале лелаеш бола трактористаши комбайнераши кхыбараш а. Царна юкъе ба комбайнераш Неберикутья Г. П. (Каргалински района «Красный Пахарь» яха колхоз), Филиппов А. А., Гудермески совхоза тракторист Дашаев Султан.

«Центроев Мурата цIе байракх еннай» аьнна йолча статья тIа дувц, навесной жатка тIа машинист волча цо шин смена балха боарамаш кхоачашде декхараш тIаэцар. Ший декхараш кхоачадду цо. 24-ча июне 15 гектара тIара мукх хьакхаб цо, из боарамал 1,5 совгIа хул. Из иштта дика болх беш хиларах дIайоха тела цIе байракх еннай цунна.

А. ИСАЕВ.

Бахача наха дукхагIа квартираш ялара тIехьа

Партеси правительствоси гIишлонашъераштa хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара духьа а, Грозни йилла 140 шу дизари Грозне 100 дийнахьа тIом лаьтта 40 шу дизари дикача балха хьоккхамаша белгалдаккхара духьа а къовсам оттабаьча 12-ча треста гIишлонашъеча 4-ча управленен коллективо укх шера хьалхарча ах шера план 105 процент кхоачашйир. Иштта, кахьегама овсарал 15 процент лакхъйир гIишлонашъйира балхах шийх дIабода мах 5,2 процент лохбир.

Укх шера хьалхарча ах шера хьалъяь 72 квартира еннай коллективо грозненски нефтяникашта. 3 эзар квадратни метр гаргга моттиг я из. Иштта леладу коллективо служебни гIишлонаш елга а.

Управленен участкашта юкъе яьржача социалистически яхье котъялар: № 2 йолча гIишлонашъеча участкани (вакккхагIа вола прораб Штефан Федор Николаевич), № 7 йолча гIишлонашъеча участкани (вокккхагIа вола прораб Келлер Владимир), коллективаш. Бригадашта юкъерча яхье котъялар плотникий бригада, Титов Николайи Минаев Никифори керте бола каменщикий бригадаш, Самойленко Михаили Серов Александри керте бола штукатурий бригадаш. Царех хIара бригадо масса йолча хана 165—180 процент кхоачашъю план.

Иштта дика къахьегаш я А. Ткаченкога хьалхле йола малярий бригада а. Цо 195 процент кхоачашъяьй ах шера план. Лаьттанца болх беча Шишкин Ефима 221 процент кхоачашъяьй ах шера йола план. Щербинская Надяи Албикъханова Розеи керттe латтача болхлой бригадаша 126 процент кхоачашъяьй ялх бетта план.

Хьалхарча ах шера баьчул дукхагIа болх бе лаьрхIад 4-ча гIишлонашъеча управленен коллективо.

Я. М. ГАЛКИН,
12-ча треста, 4-ча гIишлонашъеча управленен планови отдела начальник.

Редактор М. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

«Челюскинций» цIераха кинотеатр.
Йоккха зал — **«Идиот».**
Долалу: 10, 12.25, 2.50, 5.15, 7.40, 10.05.
ЗIамига зал № 1 — **«Идиот».**
Долалу: 9, 11.25, 1.50, 4.15, 6.40, 9.05.
ЗIамига зал № 2 — **«Хьада кулг, са вахар.**
Долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.
ЗIамига зал № 3 — **«Идиот».**
Долалу: 9.15, 11.40, 2.05, 4.30, 6.55, 9.20.

«Родина» кинотеатр.
Iаи зал — берий художественни фильм **«Степан Кольчугин».**
Долалу: 8.30.
Шераэкранйола фильм **«БарайгталагIа шу».**
Долалу: 8.30, 10.45, 1, 3.15, 5.30, 7.45, 10.
Ахкан зал — **«Идиот».**
Долалу: сарийна 8.30.

Сберегательни кассашка Iодиллача ахчаша гIо ду СССР-а халкъа боахам дIахо а дегIабоалабарна.

Ахча сберегательни кассе леладе

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-41-23, зам. редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ01240. Типография им 11 августа 1916 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 4233